

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE STUDII EUROPENE

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT

Construcția realității

Profesor Coordonator

Prof. Univ. Dr. Andrei Marga

Doctorand

Francisc-Norbert Ormeny

Cluj-Napoca

2012

Pornind de la ideea lui Edmund Husserl că filosofia se află și trebuie să se afle mereu într-o perpetuă devenire (că o reînnoire, o regândire și o reformulare constantă a conceptelor și a metodelor fundamentale de lucru ale filosofiei o poate transforma pe aceasta din urmă într-o expresie concretă a unei conștiințe vii) și în egală măsură de la viziunea lui Martin Heidegger asupra filosofiei ca fapt-de-a-fi-pe-drum [*als Unterwegssein*], unde a fi pe drum înseamnă a refuza să dai o unică semnificație lucrărilor tale și a accepta provocarea unei călătorii inițiatice înspre temeiul gândirii, al existenței și al identității umane rămas încă negândit (și poate chiar încă netrăit ca posibilitate ontologică efectivă și afectivă) – *primul capitol al prezentei teze încearcă să definească structura conceptuală necesară unei atare deveniri perpetue, identificând în „plasticitatea horarului” (Gabriel Liiceanu) condiția ontologică necesară pentru orice proces de construcție a realității.* Capitolul pornește de la observațiile lui Hume și ale lui Husserl asupra spațiilor de constituire ca spații de joncțiune, de îmbinare și de articulare a sensului. Acestea au deschis o nouă perspectivă epistemologică și fenomenologică asupra conceptului de limită și a zonelor neutre din punct de vedere funcțional dar care permit fenomenalizarea și articularea sensului. Capitolul discută nevoia unui concept flexibil și a unei asumări creative a limitei în contextul nevoii de securizare a cadrelor identității în modernitatea târzie (Anthony Giddens), lichidă (Zygmunt Bauman) și cu un puternic potențial destructurant. Capitolul interpretează acest hotar și aceste spații intermediare drept nișă, și propune o viziune transdisciplinară asupra nișei prin prisma teoriilor lui Basarab Nicolescu despre terțul tainic ascuns, în rol de *interfață* între subiect și obiect. Neavând propriu-zis de-a face nici cu subiectul, nici cu obiectul și nici măcar cu un eventual punct culminant al sintezelor sau al sinesteziilor celor două entități, acest terț ascuns este un element cu o particularitate funcțională unică, în sensul că el oferă doar posibilitatea unui dialog între antagonisme (*nu le înlocuiește și nici nu le sintetizează*). Din acest punct de vedere, terțul ascuns este un „accelerator” de funcții și un „furnizor” de spații de perspectivă. Situat pe alt nivel de realitate (în transcendental, ar spune Husserl), odată apărut, acest terț ascuns transmite energie nouă, sintetizată înapoi pe nivelul nostru obișnuit de realitate (de pe care s-a efectuat proiecția antagonismelor sau a subiectului și a obiectului în primă instanță), resemantizând acest nivel – adică investindu-l cu noi sensuri, reconfigurându-l și resuscitându-i dinamica ontologică. Ne confruntăm aici cu un tip de determinism în rețea, care plasează entitățile pe care le conectează și pe care le coordonează într-o situație dialogică, *susținând compatibilitatea structurală și coordoarea funcțională în cadrul arhitectonicii complex relaționate.* Nișa privită din perspectiva terțului tainic ascuns devine un mediu *viu de*

articulație, sau o calitate “vie” a mediului (nu ne referim la o ipostază organică a mediului ci la o anumită însușire specială a acestuia de a genera și a întreține într-o formulă echilibrată un spațiu energetic comun de coagulare și intensificare fenomenală pentru entitățile care intră în interacțiuni structurale). Odată ajunși în acest punct, dacă reluăm afirmația husserliană potrivit căreia „Prefigurarea însăși este întotdeauna imperfectă însă, cu toată nedeterminarea sa, ea posedă totuși o anumită structură de determinare”, noi, în calitate de cetățeni ai unei modernități târzii trans-conectate, vom citi teoria husserliană sus-menționată drept o bază epistemoologică *pentru specificități funcționale sau structurale ale nișei*, precum: *indeterminarea determinabilă* (Alfred Schutz), *lipsa sistematică/sistematizabilă (eroarea constitutivă)* și *incoerența sustenabilă* (David Bohm), *nesiguranța predicativizabilă* (Maturana), *starea de deschidere a sistemelor sociale* (Karl Popper), *capacitatea conștiinței de a intenționa dincolo de ea însăși* (Husserl - *Mehrmeinung*), *vid sau non-ființă care posibilizează ființa* (Democrit), *rest constitutiv* (Heidegger și Baudrillard) „*limită negociabilă*” „*nehotărâre*” (Gabriel Liiceanu), *stare de deschidere* (Heidegger - *die Erschlossenheit*). Toate acestea sunt *mărci ale deschiderii; elementele care fac procesualitatea (înțeleasă ca evoluție și adaptare) posibilă în cadrul rețelelor de sisteme ce configurează existența socială*. Capitolul discută pe larg aceste particularități funcționale (și contextuale) al nișei în ipostaza lor de bază – aceea de *condiții de actualizare* și, în cadrul fenomenului de actualizare, de premise funcționale pentru alternanța temei și a orizontului (Schütz), alternanță prin care realitatea își asigură o dinamică echilibrată între atitudinea naturală și cea reflexivă. A tematiza ceea ce este implicit în existență, înseamnă înainte de toate a construi realitatea pornind de la o serie de identificări - pe care nu întâmplător Humberto Maturana le vede ca fiind “cărămizile” indiscutabile cu ajutorul cărora se clădește și se perpetuează realitatea, “*the reality-creating distinctions*”; înseamnă a aduce în prim-planul conștiinței noi domenii de existență și le pune în postura de a fi valorificate (transformate din implicit în explicit, din invizibil în vizibil, din latent în activ, din orizont în temă pentru reflecție). Ca și în cazul principiului *non-separabilității* enunțat de Basarab Nicolescu, Schütz își construiește viziunea asupra realității pe un model *unitar* și dinamic al acesteia: mecanismele realității nu pot funcționa decât într-o formulă unitară (sintetică și integrată), în cadrul căreia *temă și orizont, implicit și explicit și vizibil și invizibil* se condiționează și se posibilizează reciproc; în cadrul căreia aducerea intențională a rutinei (a tipizărilor susținute prin inducție, a lucrurilor trecute pe “*pilot automat*”, în *instinctualitate* și în “*atitudine naturală*”) în prim-planul tematic (foreground) și împingerea a ceea ce a fost până acum tematic în fundal (background) sunt procese simultane care își potențează, își controlează, își condiționează și își reglează

reciproc dinamicile (am putea spune, într-un mod cumva similar modelului *checks and balances* de distribuție a puterii politice). *Aceasta este de altfel și formula echilibrului funcțional al realității*. Astfel, putem afirma că tema și orizontul își sunt rezevor una celeilalte. Prin orizont înțelegem ceea ce s-a topit în propria-i funcționalitate sau ceea ce s-a integrat atât de bine încât nu mai este resimțit ca un efort de adaptare structurală. Acest tip de integrare funcțională se manifestă concret la nivelul *bunului-simț* (pe vectorul *bun simț - cumsecădenie - bună-credință - bună-dispunere - bună-dispoziție ca bună* orientare în lumea pe care o locuiești [adică înțelegere a dinamicii și a timpilor de acțiune, reacțiune, cât și a timpilor morți]), al *tipizărilor* (Luckmann și Berger – noțiunea de “tipizare” desemnând modalitatea standardizată de raportare a actorilor sociali la spațiul lor social; adică imaginea subiectivă, la nivelul simțului comun, a lumii obiective) și al *inducției* (în viziunea lui Hume, o operație ce începe în logică și apoi, pe măsură ce se stabilizează, coboară în instinctualitate, intră pe “pilot automat”, și constituie baza funcțională, ontologică și fenomenologică a modalităților de construcție a realității deoarece asigură fluenta necesară și un anumit suport [numit în literatura de specialitate „probabilitate inductivă”] pentru acțiunile noastre obișnuite – în caz contrar, o problematizare constantă ar bloca și ar sacada în mod insuportabil naturațetea fluxului realității). David Hume a înțeles foarte clar *failibilitatea indiscutabilă* a acestui mod de a raționa, dându-și seama că raționamentul în sine e mai mult o „cârjă” epistemologică și o formă de teoretizare în care sunt utilizate fapte specifice pentru a întemeia o teorie care explică relațiile dintre fapte și care permite predicții foarte generale (și de aceea niciodată sigure) ale viitoarelor deznodăminte ale relaționărilor. Din cauză că lucrează esențialmente cu tipologii, inducția nu-și va putea impune niciodată concluziile la nivel ontologic, epistemologic și nici măcar logic. Altfel spus, veridicitatea obținută prin inducție rămâne întotdeauna o veridicitate mult prea generală și întotdeauna oarecum „deja falsificată” prin faptul că e iremediabil tributară experienței trecutului. *La acest nivel* apare critica lui Karl Popper la adresa raționamentului inductiv (Popper afirmă că tradiția ce ține de acest mod de a privi dinamica lumii s-a materializat în adevărate sisteme nefaste de misticizare și ocultare a realității în dauna puterii creatoare a indivizilor, sisteme reunite de el sub eticheta nefastă de *istoricism*). Echilibrul funcțional al realității devine astfel direct dependent de ajustarea (*nevoia unei contrabalansări*) unei realități ce funcționează pe bază de tipizări, inducții și simț comun *prin procese de interogare a existentului*, precum *reducția fenomenologică* (Husserl), *reflexivitatea* (Giddens), *problematizarea* (Linda Hutcheon), *interogarea limitelor și experimentarea plasticității acestora* (Liiceanu). Ideea care subîntinde acest demers este aceea după care, *în ecuația funcționalității echilibrate, a fluentei și a*

cursivității realității, tocmai atunci când aceasta își atinge naturalețea și eleganța trebuie contra-punctată prin reflexivitate (și, respectiv, expresiile radical-fenomenologice ale acestei reflexivități – reducția fenomenologică și variația eidetică), pentru a păstra un echilibru al conștiinței, al apercepției, al sesizării în timp și în spațiu real a ponderii efective a creativității prezenței umane în mediu. Problematizarea devine astfel, sub toate formele ei (reducție reflexivitate etc.) o investigare a conștiinței reprezentationale a societății, iar tematizarea echivalează cu a fi permanent în căutare de noi abordări, noi plasamente și noi perspective în scopul de a consolida și stabiliza o structură acumulativă, o zonă de relevanță și o identitate trans-formativă.

Echilibrul realității se realizează întotdeauna prin participarea unor structuri intermediare neutre (de “tampon”), dar cu rol activator, stabilizator și reglator deopotrivă – o zonă datorată însăși condiției ontologice a omului, o condiție marcată, așa cum am mai arătat când am discutat conceptul de The „schizophrenic-ego hypothesis” la Schütz, de o divizare constantă în personalitatea sa în toate aspectele și la toate nivelurile acesteia. Această divizare, în rolul ei de liant, conector, catalizator și filtru, asigură echilibrul dintre instinctualitate și raționalitate și variația temă-orizont. Acționând astfel, aceasta îl ajută pe om să evite deopotrivă izolarea în formule canonice rigide, dar și scufundarea în atitudinea naturală (de asimilare necritică a realității). Nișa, în toate ipostazele ei funcționale deja discutate, prin neutralitatea sa funcțională asigură (furnizează și susține) spațiul necesar (spațiu cu rol de tampon, zonă în care rigiditățile își pot găsi cadența potrivită deoarece pot „culisa”) pentru realizarea unității și a echilibrului structural și funcțional al realității (o unitate exprimată concret în sens). Nișa este spațiul care leagă tema de orizont, atitudinea naturală de reducția fenomenologică, tipizarea de probematizare și de inovație.

Prezenta lucrare se dorește așadar a fi o abordare (o fundamentare, o consolidare) în contextul modernității târzii (lichide) a prejudecăților conceptuale despre realitate venind din sfera ontologiei (realitatea este obiectivitate, obiect independent al cunoașterii), a teologiei (realitatea este imediatitate, plenitudine și intensitate a experienței prezente, intuiție divinatoare a marilor armonii), a epistemologiei (realitatea este realitatea cunoașterii, iar cunoaștere este validitatea tipizărilor, a legilor și a conceptelor) și a axiologiei (realitatea este valoare, relevanță, adecvare, sincronizare, coordonare, coerență, coeziune) și e totodată o încercare de depășire a acestora printr-o socio-fenomenologie și o hermeneutică a limitei și a spațiilor constitutive sau a condițiilor de actualizare (de construcție a realității).

Prezenta lucrare încearcă se definească *un model de echilibru funcțional al realității, mai precis ea vizează un echilibru între tipitare și problematizare și între universalii („fondul intim străin” Liiceanu) și contingente* – un model în cadrul căruia aceste perechi își vor conjuga esențele în formule sintetic-complementare (surprinse de Gabriel Liiceanu în formula oximoronică a „libertății gravitaționale”) de viabilizare a lumii trăite (Lebenswelt-ului). Cu ajutorul acestor formule oamenii încearcă să identifice cadrul de referință corect la care trebuie raportată problematica relativismului sau a exclusivității expertizei în sistemele contemporane de reprezentare și de semnificare. Orice hotar sau orice limită (fie el dat, primit sau construit) individualizează (delimitează și conturează) un sine, autentifică, recunoaște și confirmă o specificitate, punându-i simultan în lumină estetica (plasticitatea) propriei unicități trăite ca mod de instituire și ca măsură a valorii și virtuții personale în lupta cu omogenitatea ce reduce totul la neintențional, la pre-ființă, la inconștient, la zero (egalitatea cu sine), la increat, la “minus funcție”(Wolfgang Iser).

Construcția realității nu este posibilă în absența acestui suport ontologic menit să fixeze procesele (procesualitățile) constitutive într-o individualitate care, astfel ajutată să se închege (să cristalizeze) într-un tot unitar funcțional, va reuși în cele din urmă să atingă acel grad de trans-integrare (determinism în rețea în timpul și în spațiul real al coerenței și al coeziunii) numit conștiință de sine. Acest suport ontologic este hotarul în ipostaza sa de nișă; de nișă interpretată trans-disciplinar în ipostaze funcționale specifice: indeterminare determinabilă (Schutz), lipsă sistematizabilă, eroare constitutivă și incoerență sustenabilă (Bohm), nesiguranță predicativizabilă (Maturana), etc. *Hotarul este așadar un dat ontologic care premerge oricare dintre alegerile noastre și le posibilizează, iar plasticitatea hotarului (sub forma spațiilor de posibilizare sus-amintite) este condiția ontologică pentru construcția realității.*

Direcția evoluțiilor din societatea contemporană constituie un astfel de hotar. Conștiința înainte de toate are rolul de a da o direcție. Direcția este prin chiar definiția ei deja o limitare, ceva impus, dar nu există libertate în absența acestei limitări constitutive. Libertatea fără direcție este haosul. Direcția este cea care individualizează și dă sens libertății.

Liniile de forță ale manifestării hotarului în arhitectonica existenței sunt: existența (primul nivel), conștiința existenței (al doilea nivel), conștiința finitudinii (al treilea nivel). Construcția realității se realizează în funcție de acestea. Primul nivel al hotarului (existența

propriu-zisă) este asigurat prin intermediul casei propriu-zise, care face posibilă locuirea mediului (*capitolul II al prezentei teze*). Al doilea nivel al hotarului (*conștiința existenței - conștiința de sine [individuală sau colectivă]*) este asigurat prin intermediul limbajului care mediază orice construct uman, în calitate de instrument, mediu, recipient și generator al cunoașterii și care, la nivelul conștiinței, îndeplinește trei funcții constitutive: exteriorizare, obiectivare și interiorizare (*capitolul III al prezentei teze*). Al treilea nivel al hotarului (*conștiința finitudinii*) este asigurat prin intermediul sferei publice care, prin virtualitatea trans-funcțională a spațiilor pe care le generează și le întreține face posibilă istorizarea și astfel construirea consensuală și acreditarea sensului dialecticilor implicate în devenirea umană (*capitolul IV al prezentei teze*).

Vom traduce în cadrul prezentei teze conceptul de „hotar” prin conceptul de casă și vom detalia toate implicațiile fenomenologice ale acestuia pe trei niveluri ale casei: casa propriu-zisă (1), limbajul(2) și sfera publică (3). Vom raporta permanent această înțelegere la conceptul de limită și condiționarea fenomenologică ce are loc în virtutea acestuia.

Mai precis, în *capitolul II* al prezentei teze vom aborda problematica propusă de la chiar primul nivel al oricăror reprezentări și al oricăror sedimentări antropice: *casa*. Vom analiza alături de Heidegger și Lévinas cum zidurile casei instituie un spațiu intermediar între sfera interioară a subiectului și mediul extern și vom urmări cum acest zid reglează și echilibrează modulațiile și variațiile existentului în chiar dinamica imprevizibilă a rețelelor și ritmicităților sale de expansiune și definire structurală (formare, sedimentare). Apoi, în *capitolul III*, urmând maxima heideggerină potrivit căreia „limba este casa ființei” – vom trans-muta acest efort interpretativ și argumentativ de pe nivelul empiric al casei pe cel al limbii și al dinamicilor complexe implicate în procesul construirii identităților în și prin limbaj. Odată parcurse pe un vector funcțional și constitutiv al sensului aceste două paliere principale ale edificiului constituirii, ne vom putea muta atenția (în ultimul capitol al prezentei teze) pe sfera publică ca spațiu unificator și trans-subiectiv al tuturor edificiilor, instituțiilor și discursurilor formative ale umanității. Nivelul sferei publice este *nivelul III al casei* – iar aici vom analiza modul în care discursurile și reprezentările mass-mediei contemporane configurează conștiința creatoare a societății (cercetarea noastră discutând fenomenul publicității și al propagandei, în contextul asemănării structurale a acestor două manifestări „culturale”).

Atât între cele trei niveluri ale hotarului (sau ale casei) cât și între tipizări și reflexivitate sau între temă și orizont intervine un principiul metodologic care subîntinde prezenta teză – acela al relaționării entităților distincte. Niciunul din elementele menționate până acum nu ar putea funcționa într-un formulă izolată. Efectivitatea se atinge doar în contexte și în formule sintetice, relaționate, consubstanțiale (*în unități de identitate, de substanță și de esență*).

Relaționismul ca principiu de unitate aplicat argumentării din această lucrare susține ideea că niciunul din cele trei niveluri ale casei (sau ale hotarului) pe care le vom analiza (casa fizică [propriu-zisă], limbajul și sfera publică) nu se realizează individual ci doar și permanent prin inter-mediul celorlalte, prin colaborarea, conjuncția, conlucrarea și complementaritatea funcțională cu celelalte două niveluri. Casa ca fenomen social este întotdeauna o formulă sintetică, complementară și funcțională. În ceea ce privește dialectica relaționism-relativsim, citându-l pe Karl Mannheim, putem afirma că a înlocui adevărul universal cu adevărul relațional (pe linia utopiei) și, respectiv, a înlocui obsesia înrădăcinării existențiale în contexte cu dispoziția spre o congruență existențială a contextelor și chiar prin intermediul contextelor (pe linia ideologiei), înseamnă a păși pe calea relaționismului – a adopta acea înțelegere a realității capabilă să facă sinteza între ideologie și utopie, între teorie și practică și să creeze o nouă dinamică în cadrul istoriei (dinamică numită de Mannheim „congruență existențială” – ca alternativă la varianta utopică anterioară a „transcendenței universale”).

În termenii teoriilor modernității târzii, rolul social al mecanismelor reprezentationale relaționate în cadrul unui determinsim în rețea are o denumire specifică: *a poziționa subiectivitatea*. O subiectivitate poziționată corect va da naștere unui agent social bine individualizat – adică înzestrat cu o conștiință și cu o identitate coordonată, sincronizată, susținută și determinată la nivel structural (“*structure-determined*” și “*structure-understood*” în termenii lui Maturana) în funcție de echilibrul dinamicii stabilite între universalii și specificitățile contextuale. Expresivitatea sau forța de proiecție, de reprezentare sau de semnificare sunt direct proporționale cu compatibilitatea sinelui cu acest echilbru al dinamicii dintre universalii și specificități contextuale.

Următoarele trei capitole din prezenta teză sunt menite să pună în valoare, *în instanțe concrete* (afective și efective), în cadrul celor trei niveluri ale plasticității hotarului (casă, limbaj, sferă publică), potențialul de actualizare oferit de *specificitățile funcționale ale nișei* care permit echilibrul dintre temă și orizont, dintre tipizare și problematizare și dintre universal și contingent.

Datorită forței de nuanțare și de acoperire a acestor specificități funcționale ale nișei, dependea reprezentărilor și a viziunilor de contexte (înțelegem reprezentările ca relative la o schemă conceptuală specifică, la un cadru de referință teoretic, paradigmă, formă de viață, societate sau cultură) nu va fi niciodată una totală, astfel încât să poată restrânge ideii, viziunii sau reprezentării aria combinatorie sau metamorfică, sau să-i poată îngrădi în vreun fel evoluția (variația liberă a sensului). Altfel spus, datorită specificităților funcționale sus-menționate, paradigma, schema, conceptul sau contextul nu vor putea vreodată epuiza potențialul unei idei, al unei viziuni sau al unei reprezentări - și de aceea “recunoasterea relativității ideilor nu înseamnă relativism” (Andrei Marga).

În rândurile de mai jos oferim o foarte succintă prezentare a următoarelor trei capitole ale prezentei teze.

*Capitolul II : Socio-fenomenologia hotarului (a limitei sau a nișei cu specificitățile sale funcționale deja menționate – indeterminare determinabilă, eroate constitutivă, nesiguranță predicativizabilă, vid constitutive stare de deschidere etc.) este aplicată în cadrul acestui capitol unei entități transcendente concrete – casa – ea reprezentând o aprofundare a socio-fenomenologiei hotarului începută în *capitolul I* și constituind o încercare de înțelegere a existentului în complexitatea dinamicii existenței sale de subiect creator de realitate. Pentru Heidegger omul este tot timpul deja în lume, deja acolo (există „într-o stare de aruncare” [*Geworfenheit*] în lumea respectivă înainte de a o fi conștientizat propriu-zis): Da-sein (“Da” în germană însemnând “acolo”). Facticitatea pe care Dasein-ul o exercită asupra lumii este posibilă datorită existenței unui spațiu de mișcare, a unei „deschideri” (așa cum o numește Heidegger) - *toate momentele constitutive ale omului ca fapt-de-a-fi-în-lume (înțelegerea , situarea afectivă, căderea, discursul)* sunt moduri ale stării de deschidere a lumii. *Atunci când omul se exprimă, sau trece la acțiune, el scoate la iveală un “acolo” specific, adică un “acolo” legat totuși în mod semnificativ de situația istorică, culturală și de mediul în care trăiește și fasonat de scopurile aferente acestora. Aceasta este facticitatea Daseinului (Faktizität).* Omul se definește (în sensul că își devine real și vizibil lui însuși) și își desăvârșește o identitate cu fiecare fapt al său – ceea ce îl face să fie radical diferit de simpla survenire factuală (sau *factualitatea*) a unui mineral de exemplu. Cu toate că Dasein-ul e caracterizat de facticitate și de aruncare (Faktizität und Geworfenheit), Heidegger nu ezită să sublinieze că acesta nu este în mod la fel de natural, de *de-la-sine*, caracterizat și de o esență. *Esența* (das Wesen des Daseins) vine din modul și din tipurile de relații pe care omul le dezvoltă cu Welt-ul și cu obiectele și viețuitoarele din Welt.*

Cu alte cuvinte, din Existență. În Existență este de găsit esența Dasein-ului, în faptul de a fi activ în lumea în care trăiește (“In-der-Welt-sein”). Punctul maxim al acestui a-fi-activ-în-lume apare atunci când Dasein-ul capătă o perspectivă asupra Sein-ului (Ființei) *Așa cum bine contrapunțează Emmanuel Levinas, acest tip de deschidere este încă unu nesigur și Dasein-ul are nevoie de un element amortizator, de o membrană de protecție, de o zonă de tampon între el și Welt (și anume, de o casă – a cărei fenomenologie am aprofundat-o din plin în acest capitol). Căderea, angoasa și frica dăunează autenticității Dasein-ului deoarece, atunci când e cuprinsă de ele, ființarea se îndepărtează de sine, cade într-un destructurant dezechilibru existențial și sfârșește prin a se aliena. Construcția realității de către om începe odată cu transformarea angoasei în frică, adică cu sistematizarea și relaționarea energiilor “brute” ale angoasei într-un proiect de sine, într-o aperccepție (“conștiință de sine”). Rafinată mai apoi (conștientizată, analizată și asimilată până la ultimele consecințe) în spaimă, groază și oroare, frica (ca supra-determinări ale angoasei) devine un principiu de ordonare a realității, de consolidare a societății civile și de prevenire a derapajelor în inuman și în bestial. Acest „proiect de sine” nu se poate realiza decât la adăpostul unui spațiu de siguranță – casa. Vidul (“alteritatea”, “celălaltitatea”) care ne poate fi spațiu de mișcare dar care ne poate și înghiți e așadar “înfricoșătorul determinat fenomenal în calitatea lui de înfricoșător.”* Lévinas propune aici trecerea de la subiectivismul transcendent husserlian la un trans-subiectivism în cadrul căruia mediul îl neliniștește [Sorge] pe individ în primul rând ca un prim și cel mai la îndemână altul. *Prin casă nu poți posedea non-posedabilul (altul/alteritatea prin excelență) dar îl poți locui.* Lévinas susține că numai cu ajutorul unei zone de tampon între tine și element, te poți bucura de element. Această zonă de tampon (casa) e echivalentul, la nivelul mediului înconjurător a pielii omului (ca strat protector și suprafață de proiecție și de schimburi). „Casă” este aici doar un titlu generic, un simbol-standard – ea (casa) stând pentru întreaga gamă de fenomene legate de *transformarea mediului într-un spațiu locuibil*: fenomenul locuinței propriu-zise, fenomenul cetății (polisului), fenomenul orașului, statului, complexelor locative etc. *Putem locui în mediu și stăpâni furia și imprevizibilitatea indeterminatului prin această zonă de tampon reprezentată de casă. Casa este o proiecție concretă în transcendent (cu valoare de zonă de tampon și de membrană protectoare și selectivă) a spațiului de delimitare dintre facultățile cunoașterii – spațiu care face posibilă trans-dinamica facultăților (sensibilitate, imaginație, intelect).* Principiului kantian de *separare a facultăților* ține așadar de o graniță mobilă și adaptabilă între facultăți – *graniță capabilă să ofere o individualitate pluralistă și pragmatică fiecărei facultăți și totodată un spațiu de mișcare înțeles ca spațiu de expresie sau de proiecție.* Așa

cum arată și Virgil Ciomoș, nu putem reduce (pur și simplu) experiența kantiană la aceea a unei simple asumări statice a limitei; odată limita asumată (*em-peiria*), ea ne permite, totuși, o anume ‘trecere’ (*ex-perientia*) arhitectonică. Trecerea se pe-trece, însă, (și pentru a spune astfel) doar atâta ‘timp’ cât suntem *la* sau, mai bine, *în* limită, adică tocmai în trecere (...) Căci doar atâta vreme cât suntem în limită putem noi s-o ‘depășim’. Sau invers: putem ‘depăși’ limita doar rămânând cumva ‘în’ea. A fi modern nu înseamnă, așadar, a trăi dincolo de limită – într-un fel de pro-iect aruncat mereu spre viitor – ci, dimpotrivă, a trăi la (în) limită, cu toate pericolele, dar și cu toate promisiunile ce decurg de aici. A trăi în limită în contextul acestui al doilea capitol înseamnă a locui o casă și a acționa creativ asupra mediului prin intermediul acestei case. *Cel care nu realizează întâi această calitate a „pielii” care să-i asigure mai departe un contact ideal cu mediul exterior, nu poate supraviețui în mediul extern. Discursul casei e poate cea mai năpraznică critică a conceptului Heideggerian de Geworfenheit: “nici adăpost, nici odihnă acasă, aceasta este lumea absurdă a lui Geworfenheit” (Lévinas). Casa este în acest context un pilon psihologic de siguranță (de susținere a identității și a structurii personalității); o garanție constantă și subconștientă pentru echilibrul psihic necesar înaintea oricărei incursiuni în Welt. Contemplant în siguranță - de la fereastra casei, mediul/elementul devine suportabil și chiar plăcut. În absența acestei zone de tampon (reprezentată de casă), a acestui spațiu protectiv, omul resimte din plin contactul cu realul, cu ostilitatea Welt-ului (ca un cosmonaut pe Lună, rămas brusc fără costum): „Elementul în care locuiesc există la granița unei nopți (Lévinas).” Având acest tip de acces privilegiat la/în real, omul se fixează în realitate și devine făcător de lume : „Omul se ține în lume ca venind la sine dintr-un teritoriu privat, dintr-o casă, unde se și poate retrage în orice moment(...)Simultan afară și înăuntru, el merge către în afară dintr-o intimitate(Lévinas).” Casa devine astfel un principiu al non-separabilității dintre om și Welt. Prin inter-mediul casei omul dobândește capacitatea de a activa mediul în folos propriu – adică de a pune efectiv la lucru formulele discutate în capitolul I(indeterminarea determinabilă a lumii, lipsa sistematizabilă și incoerența sustenabilă, incertitudinea predicativizabilă etc.) Privită astfel, casa devine premisa necesară și totodată catalizatorul pentru toate fenomenele legate de conștientizare (reducția fenomenologică, a percepție, reculegere), de reprezentare și de semnificare. Prin protecția pe care o oferă ființării casa este totodată și un factor generator de timp. Am analizat în acest capitol secund al tezei conceptul de „Haus” și nu de „Heim”, deoarece Heidegger nu spune despre limbă că ar fi deja un acasă al Ființei, dimpotrivă, Heidegger susține că limba este casa (Haus) Ființei - așadar o casă transformabilă abia ulterior, prin efortul creativ al Ființării, într-un „acasă”, într-un Heim.*

Capitolul III : Acest capitol reprezintă o mutare a investigației fenomenologice din spațiu transcendentului înspre cel al transcendentalului – mutare realizată în perspectiva maximei heideggerine după care “Limba este casa ființei” („Die Sprache ist das Haus des Seins”).

Capitolul discută *contingența la Richard Rorty* (nu există esențe sau transcendental, totul se realizează prin ingeniozitatea combinatorie a comunităților), *contingența la Humberto Maturana* (sensul oricărui comportament nu ține de caracteristicile procesualităților care îl produc și nici măcar de specificitățile structurale ale condiției anatomice ale ființelor implicate în acest proces, *ci de circumstanțele* în care sensul respectiv apare [survine]; domeniul cognitiv este domeniul acțiunilor *adevate* [adaptate la context] prin coordonări consensuale realizate în limbaj; *limbajul este un domeniu meta-fenomenal al compatibilizărilor structurale [To language is to interact structurally]*), *contingența la Berger și Luckmann* (obiectivare, obiectivizare, sedimentare, interiorizare, identificare) și *contingența la Ludwig Wittgenstein* (înțelegerea este legată strict de contextul în care se derulează un joc de limbaj și de regulile care îl guvernează; regulile sunt acorduri lingvistice; consensuri, o practică generală, un obicei în interiorul unei comunități; urmarea unei reguli este în fapt o practică habituală impusă de comunitatea lingvistică de care aparțin participanții la conversație; există niște criterii publice ale respectării regulilor, ceea ce face ca limbajul să aibă un caracter public: înțelegerea unei expresii constă în a cunoaște folosirea expresiei în cadrul varietății de jocuri de limbaj în care apare.

Capitolul încearcă o depășire a înțelegerii limbajului ca manifestare contingentă printr-un model fenomenologic în cadrul căruia *limbajul* este văzut ca realizând o trans-integrare și o sinteză trans-funcțională între lumea interioară a individului și mediul extern, punând aceste două medii într-o situație simbiotică (pragmatică) de operativitate, viabilitate și sens. Simetria celor două medii este expresia echilibrului lor funcțional și oglindește calitatea sintezei lor. Grație acestui echilibru funcțional realul din „afară” corespunde (este tradus în termenii) realității “interne,„. Limbajul transcende astfel toate dihotomiile gen intern-extern și realizează calitatea și viabilitatea mediului de creație (transpunere) printr-un determinism în rețea capabil să traducă simultan în ambele direcții.

Consecința cea mai importantă a acestei traduceri simultane trans-integrate (adică o traducere ce aduce laolaltă de-o manieră funcțională toate mediile din care a fost proiectată și cele înspre care a fost direcționată) este *socializarea* – adică *interiorizarea* normelor societății în baza unor mecanisme de recunoaștere și înțelegere bazate pe consens. *Limbajul asigură*

(realizează în timp și în spațiu real) socializarea și prin aceasta integrarea funcțională a eului - coerența, coeziunea și continuitatea operațională a eului cu ceilalți printr-un mediu viu de interacțiune și cuplare structurală. Realizând această calitate a mediului, limbajul crește funcționalitatea socială generalizând posibilitățile de colaborare, implicare și randament și totodată *flexibilizează identitatea*, mărindu-i potențialul adaptativ.

Capitolul reprezintă o încercare de depășire structurală, conceptuală și fenomenală a *blocajelor relativismului și ale structuralismului* înspre o teorie a receptării (Roland Barthes) și înspre un model fenomenologic bazat pe descriere ca valorificare (tematizare, actualizare) a potențialului transcendental al limbii. În acest sens am abordat *descrierea din perspectivă neo-pragmatistă (Nelson Goodman)*, *din perspectivă fenomenologică (Husserl – cu un accent special pe corelația noetico-noematică)* și *din perspectivă epistemologică (Maturana)*.

Descrierile furnizate de către fenomenologie sunt, în viziunea noastră, cele mai potrivite abordări pentru a ajunge la înțelegerea conștiinței și a lumii în care trăim. Și, *a înțelege*, așa cum arată Elisabeth Ströker, *este a te întreba* “cum se face că cunoștințele noastre ajung să aibă validitatea atribuită lor, și ce înseamnă discuția despre validitatea și adevărul lor” (care este miza discuției pe seama lor). Cunoașterea este în esența sa fenomenală (și înainte de a fi orice altceva) o formă de explicitare (Maturana), de lămurire, de elucidare, de captare în termeni a diversității posibilităților pe care le oferă lumea. De aceea, criteriile de acceptabilitate (legitimările), de integrare și de tipizare pe baza cărora funcționează această lume sunt toate efecte și concretizări *in vivo* al capacităților explicative ale unei culturi (societați). Explicațiile sunt o expresie directă a intenționalității umane în dorința ei de a se fundamenta epistemologic. Explicațiile aglutinează în legitimări și în tipizări.

În cadrul teoriilor despre contingenta limbajului, am insistat pe viziunea lui Maturana și respectiv a cuplului de autori Berger și Luckmann.

Maturana numește la rândul său tipizările „recursive consensual coordinations” și afirmă despre descrierile pe baza cărora au fost construite că nu înlocuiesc din punct de vedere funcțional experiența pe care reușesc să o fixeze în termeni ci că, oferă „doar” un fundament (o bază epistemologică) pentru dezvoltarea ideilor vehiculate într-o societate prin alte descrieri subsecvente și consecvente și că asigură, prin capacitatea lor de captare în

termeni la nivelul nuanțelor și prin capacitatea lor de coordonare, o coerență operațională între diferite niveluri temporale sau/și ideatice ale instanțelor asimilate descriptiv.

Atât legitimitățile cât și tipizările se construiesc și se întrețin în și prin limbaj. Două noțiuni se cer aici discutate (în cazul Berger&Luckmann): *obiectivare* și *obiectivizarea*. Unde *obiectivarea* reprezintă exteriorizarea în activ a intenționalității umane, procesul care permite activităților umane să se materializeze în produse evidente, palpabile, caracterizate de obiectivitate - *obiectivizarea* reprezintă rezultatul propriu-zis al obiectivării, al exteriorizării (adică obiectul, produsul, scopul, idea activității).

La nivelul *obiectivării și al obiectivizării*, limbajul trans-integrează sau, în terminologia lui Luckmann și Berger, „sedimentează”. Sensul ține de această trans-circulație a informației și de capacitatea ei de a se încheaga într-o bază sau nucleu generativ și integrator. Această trans-circulație și trans-integrare sunt posibile deoarece sedimentarea e inter- și trans-subiectivă, fiind realizată printr-un sistem comun de semnale (limbajul) care face corp comun cu utilizatorii săi (*fiind însăși substanța cuplărilor structural-sintetice*). Grație acestei relații de trans-condiționare „*produsul acționează asupra producătorului său*” - deoarece se asigură o *circulație completă* (din punct de vedere temporal și spațial) și sintetică a informației. Astfel, ca într-un circuit integrat (sau ca într-un determinism în rețea) - „(...)exteriorizarea și obiectivarea sunt momente ale unui proces dialectic în perpetuă desfășurare [*n.a. iar*] cel de-al treilea moment al acestui proces este interiorizarea, prin care lumea socială obiectivată este reproiectată, reflectată în conștiință.” (Berger și Luckmann).

Obiectivarea într-un sistem de semnale consensuale dă sedimentărilor dimensiunea lor socio-pragmatică. În lipsa acestui sistem cu o funcționalitate generalizată, intersubiectivitatea nu poate deveni o trans-subiectivitate capabilă să obiectivizeze moștenirea culturală. Obiectivarea trans-pusă în obiectivizări sau, altfel spus, relația sintetică și de trans-condiționare dintre obiectivare (actul) și obiectivizare (produsul) este formula prin care omul își construiește realitatea (în cadrul cărei realități omul acționează asupra produselor sale în aceeași măsură în care produsele sale acționează asupra lui – ambele acțiuni realizându-se prin intermediul limbajului și concretizându-se într-o unitate sintetică trans-funcțională - societatea relaționată de care ne vorbește Mannheim): “Este important să ținem seama de faptul că obiectivitatea lumii instituționale, oricât de masivă ar părea ea individului, este o obiectivitate construită, produsă de om. Procesul prin care produsele realizate prin activitățile umane dobândesc caracterul de obiectivitate este obiectivarea.”(Berger și Luckmann)

*Așa cum arată Berger și Luckmann, interiorizarea valorilor și a normelor unei societăți se face prin limbaj, iar interiorizarea atrage identificarea. Legitimarea, deși se poate face prin diferite ritualuri, tradiții și obiceiuri se traduce întotdeauna, inevitabil, în limbaj, sau, altfel spus, nimic nu poate fi activat fără să aibă un corespondent adecvat în limbaj, un corespondent capabil să contextualizeze permanent (adapteze) mecanismul legitimator (prin modificări și ajustări semantice în interiorul discursului):- „Limbajul este acela care operează suprapunerea fundamentală a logicii peste lumea socială obiectivată. Edificiul legitimității este clădit pe baza limbajului și utilizează limbajul ca principal instrument.”(Berger și Luckmann) *Cu alte cuvinte, nu există ceva precum un dat empiric la care omeniarea se racordează pur și simplu prin echivalente lingvistice ci, există o bază empirică pe care subiectul o infuzează cu propria energie creativă.**

Tot astfel cum sensul este, de fapt, întotdeauna un consens, conștiința de sine, departe de a fi o zonă circumscrișă în creier, este întotdeauna o manieră de co-existență – un fenomen social de integrare activă (susținută la toate nivelurile vieții prin limbaj – ca forță consensuală de coordonare).

Intenționalitatea, exteriorizarea, obiectivizarea și, prin legitimități – interiorizarea, toate aceste momente procesuale trans-integrate echivalează (în cazul în care formează un circuit trans-integrat) cu capacitatea omului de a-și adapta permanent realitatea și de a și-o construi în funcție de context.

În a doua parte a sa capitolul conține un set de argumentări cu privire la originea transcendentală a forței de expresivitate a limbajului. Dacă în prima parte a capitolului am detaliat funcțiile strict delimitate ale limbajului așa cum le-a înțeles Roman Jakobson, în această a doua parte a capitolului vom merge pe calea deschisă de Wilhelm Humboldt care sugera la vremea sa că lingvistul nu poate păcătui mai mult decât în momentele în care ajunge să creadă că, listând elemente lexicale și regulile gramaticale, reușește să caracterizeze limbajul în datele sale fundamentale: „Disecția limbii în cuvinte și reguli de întrebuințare nu e decât un artificiu mort de operații descriptive.”(Humboldt).

Esența limbajului nu se epuizează în faptul de a fi mijloc de comunicare, deoarece el dă posibilitatea situării în sânul deschiderii ființării spre revelarea Ființei. Revelarea Ființei se desăvârșește în trecerea din potență în act prin limbă.

Forța limbajului vine din aceea că el trimite spre (vine dinspre și vizează) alte niveluri de realitate care sunt recuperabile și accesibile doar la nivelul limbajului, unde lasă de fiecare dată prețioase urme. Pe filiera acestor „urme”, alte niveluri de realitate (și de energie deopotrivă) pot fi urmărite, reconstituite sau întuite în întreaga amploare a anvergurii lor funcționale (a puterii lor de configurare și fertilizare a realității transcendentului). Ideea își atinge forma cea mai sistematizată în filosofia lui Kant unde se afirmă pentru prima oară de-o manieră explicită că *principiul sau idea* (transcendentală) a unui discurs nu se află niciodată în acel discurs (cu alte cuvinte, esența vie a limbajului coboară sau urcă înspre noi dintr-un loc care nu ne aparține). Principiul unui discurs nu e niciodată în colecția de schematizări care alcătuiesc un discurs (nu e, altfel spus, în sistemul determinat al discursului respectiv) *ci este întotdeauna în posibilitatea transcendentală a aceluia discurs*. Un întreg funcțional este articulat și nu “aglomerat” – articulat din perspectiva unei idei transcendente. *Pentru a actualiza o idee, un concept, omul are nevoia de o schemă. Orice fel de acces din transcendent la o idee din transcendental e mijlocit de o schemă: rolul limbajului este acela de suprafață vie (mediu viu) de traducere și adaptare. Limbajul devine astfel un catalizator și un trans-coagulant al sintezelor și al sensului* – deoarece, așa cum am mai spus, cel puțin pentru neinițiații în alte tehnici supra-senzoriale, *nu există acces direct la concept, la idea din transcendental*. Pentru că este totdeauna mijlocită de o schemă sau alta (permanent preluată parțial sau fragmentar), *ideea transcendentală nu se va transpune niciodată în totalitate* (fără rest) în transcendent. *Nișa sau restul constitutiv împiedică o “actualizare totală” a conceptului (ideii transcendente) și în același timp devine însuși principiul funcțional al variației, al schimbării și al diversității - rolul limbajului fiind acela de a fertiliza permanent spațiul gol (spațiul liber) asigurat de acest rest constitutiv. Pe de altă parte, așa cum arată Hillis Miller, în cadrul lecturii, trebuie să urmărim nu recuperarea unei intenții sau reconstituirea ei ci reluarea pe coordonate noi a modului de funcționare care a făcut din textul respectiv un exemplu de cum Legea firii se poate traduce în limbajul realității noastre de zi cu zi (în metafora lui George Steiner – cum un geam opac a fost făcut transparent).*

Exact în acest punct apare interesul fenomenologiei pentru instituire – și conștiința faptului că principiul oricărei instituirii nu stă în aceea instituire propriu-zisă, ci în ceea ce a făcut posibilă aceea instituire (principiul instituirii este unul transcendental prin excelență). Ideea nu poate așadar fi construită în transcendent (deși poate deveni tot mai complexă și mai clară – nu își va atinge vreodată o perfecțiune care să-i permită să închidă [în mod catastrofal pentru orizontul cunoașterii] seria de schematizări) decât prin intermediul unor

serii de schematizări grefate sau altoite pe ceea ce Heidegger a numit Gelassenheit – adică acceptarea forței vii a dialogului.

În lipsa analogurilor sintetic funcționale din limbaj, individul ar fi nevoit ca ori de câte ori utilizează (pune la lucru) o idee să reconstruiască/să reconstituie întreg procesul inițial de formare al acelei idei – un astfel de handicap constructivist ar însemna pe de-o parte o foarte mare repetitivitate/redundanță (care ar consuma practic energia psihică necesară dezvoltării unei idei) și pe de altă parte imposibilitatea de a stabili ceva, de a păstra în cunoaștere un teritoriu fenomenal înțeles (decriptat). Berger și Luckmann numesc acest proces „familiarizare sistematică”.

Problema comunicării și a înțelegerii e o problemă de utilizare și sincronizare în cunoștință de cauză a celor două pilone funcționale (generatoare) la care stă racordat limbajul: transcendentul și transcendentalul. Inclusiv pentru Kant a gândi echivala cu a denumi ceva – adică, cu a recupera orizontul transcendental (orice cuvânt e egal cu distanța care ne separă de transcendențial).

În ultima parte a capitolului, odată cu Roland Barthes, Roman Ingarden și Wolfgang Iser observăm cum falia, interstițiul sau nișa devin locuri ale stării de deschidere a oricărui text sau discurs acreditat social; locul unei ambiguități voite a unui text și a astfel al maximei disponibilități la nivelul libertății de creație: *text = relief în formare = relief viu = ”proliferare a semnificantului.”*

Nișa funcționează ca un terț tainic ascuns și falsifică permanent distrugerea înțeleasă drept completitudine sufocantă și astfel ermetism al sensului și al structurilor, prin transpoziția pe care o operează, și prin faptul că posibilizează permanent paradoxul – ca expresie a unității funcționale între contrarii. Forța limbajului (materializat în forța creativă a spiritului critic) devine așadar forța de a deschide „o spărtură” sau un spațiu de mișcare în orice structură monolitică – o nișă ca loc trans-contextual unde au loc transferurile și cuplările autentice de energii și sensuri și unde societatea (și realitatea în general) ajunge să-și obțină expresia maximă a forței sale de regenerare (și, deopotrivă, de reinventare prin creație).

Acest capitol a încercat așadar o depășire a formalismului viziunii structuraliste printr-o viziune sintetic-unitară și funcțională de inspirație fenomenologică și pragmatică ghidată de convingerea după care umanitatea omului depinde de capacitatea de a-și inteligibiliza Ființa prin limbaj.

Orice entitate care a putut fi adusă în dialog e o prezență certă, există – existența a ceva ce a fost adus în dialog nu mai poate fi sub nicio formă negată sau ignorată.

Accesibilitatea (transformarea prin intermediul limbajului a experienței într-un obiect general accesibil cunoașterii; într-un obiect care poate fi încorporat într-un corpus mai mare de tradiții) e consecința cea mai importantă a acestei sinteze trans-temporale și trans-spațiale operată de și prin limbaj. *Accesibilitatea* mai înseamnă în context lingvistic și posibilitatea experiențelor indirecte (citind poți experimenta lucruri, sentimente sau zone geografice la care altminteri nu ai avea cum să ai acces) și a relevanțelor indirecte.

Simetria și coordonarea dintre lumea externă și înțelegerea ei în sfera internă a individului – simetrie exprimată în viabilitatea, puterea creativă sau randamentul agentului social - este o chestiune de adaptare continuă prin traducere în limbaj. Simetria dintre realitatea obiectivă și cea subiectivă nu este niciodată o stare de lucruri statică, dată o dată pentru totdeauna. Ea trebuie permanent produsă și reprodusă *in actu*. Cu alte cuvinte, relația dintre individ și lumea socială *obiectivă* este un act continuu de echilibrare. Interiorizarea mediului prin limbaj este o continuă adaptare, reglare, ajustare sau echilibrare a identității în funcție de factorii perturbatori: „Această interiorizare a societății, a identității și a realității nu este însă dată o dată pentru totdeauna. Socializarea nu este niciodată completă și nu se termină niciodată.”(Berger și Luckmann). Nișa și plasticitatea hotarului sunt expresiile acestui rezervor inepuizabil de sens.

Capitolul IV : Potențialul comunicativ și caracterul deschis al societății contemporane își ating expresia efectivă, legitimarea și fundamentarea culturală în *sfera publică*: *casă virtuală a tuturor caselor, a tuturor limbajelor și a tuturor discursurilor*. Potențialul constructiv al societății contemporane se datorează unei proprietăți aparte a sferei publice și anume, virtualității ei ubicue –capacității acesteia de a transcende contextele și de a le asimila în mod corect în dinamica progresului contemporan. Sfera publică este membrana permeabilă și selectivă prin excelență, ea fiind locul efectiv și afectiv al tuturor *negocierilor culturale* a conceptelor și operațiilor (legături materializate în consens, legitimare și inovație) și legătura vie dintre instituții și public. Aceasta este forța și continuitatea unei structuri discursive capabile să transeandă specificitățile contextuale și să dea o formă cu adevărat globală și sintetic trans-integrată și trans-reprezentată la nivelul funcțiilor de filtrare și echilibrare atât casei Ființării [Haus] cât casei Ființei [Sprache].Datorită acestei virtualități trans-contextuale a sferei publice în postura ei de zonă de funcționalitate maximă a tuturor fenomenelor de inter-mediare, filtrare, echilibrare și adaptare, *nu mai putem vorbi de un loc*

propriu-zis al spiritului critic ci de un non-loc al acestuia. În cadrul sferei publice casa transcendentă [a Ființării] și casa transcendentală [a Ființei] construiesc un acasă. Deși atunci când discută sfera publică Habermas discută despre instanțe particulare ale acesteia - despre dezvoltarea poștei publice, a culturii tipărite și a foiletoanelor –sfera publică e departe de a fi un spațiu localizabil în instanțe precise; dimpotrivă, aceasta este un trans-spațiu al cărui potențial nu poate fi epuizat într-un cadru instituțional sau altul, nici redus la o schemă sau un model de legitimare sau implementare. Dimpotrivă, sfera publică desemnează o rețea complexă de trimiteri, relaționări și legitimări, configurată de niște repere ontologice ferme (grefată pe o „libertate gravitațională” așa cum vede Liiceanu problema) și fundamentată doar conștient-participativ (reflexiv și proactiv). Capitolul discută pervertirea conceptului de publicitate și falsificarea sferei publice prin transformarea presei de opinie într-o presă comercială și a publicității în propagandă. Astfel, putem spune că economie politică s-a realizat ad litteram. Printre cauzele acestei pervertiri putem aminti degradarea rolului public al parlamentului de la un un for viu la o insituție abstractă tributară unui proceduralism predeterminat și epuizarea mesajului discursurilor publice (a fondului acestora) în dimensiunea lor spectaculară (în formă). Consecința ultimă a acestei realități este că acest public sedat informațional își pierde accesul la procesul decizional al instituțiilor care se centralizează și se ermetizează pironind cetățeanul în postura de consumator necondiționat ce asimilează în sistem input-output: „un maximum de caracter public dar foarte puțină opinie.”(Habermas) Astfel,, sfera publică își pierde transparența și virează decisiv înspre „bastardul sinistru” (Baudrillard) al publicității - propaganda, sau marketing-ul și comercializarea ideilor-forță, a oamenilor și partidelor politice însoțite de “marca-fabricii”.

Astfel forma publicității s-a impus și s-a dezvoltat pe cheltuiala tuturor celorlalte limbaje ca o retorică din ce în ce mai neutră, echivalentă, fără afecte, ca o ’nebulosă asintactică’.” (Jean Baudrillard).

Odată cu această exacerbare a publicității putem vorbi de o dictatură a imaginii asupra cuvântului (idee detaliată de Giovanni Sartori, în *Homo Videns, Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea*) și mai putem totodată constata că cea mai mare pierdere (și, cu siguranță, cea mai dureroasă fractură în cultura europeană) înregistrată odată cu prăbușirea rolului public al logocentrismului este căldura intimității dintre individ și realitatea sa (alcătuită din ceilalți, mediul, rețelele de semnificare și legitimare etc.).

Tendința de a ocupa abuziv (intruziv și cu o „pasiune” a încrâncenării ce nu ține de vreo conștiință a vocației ci doar de ambiții politice brute) spațiul sferei publice literare „care cândva făcea pereche cu subiectivitatea configurată în cadrul sferei intime a familiei

burgheze” a degenerat într-o „intimitate a reflectoarelor” în care Habermas vede „cheia dezinteriorizării interiorității declarate.” Pe această lumină a reflectoarelor noi o vom interpreta în finalul prezentului studiu ca pe un solvent diabolic al tuturor substanțialităților (ceva asemănător ploii din poezia lui Bacovia): *pereții Casei Ființei (limba) se dezintegrează, putrezesc sau se năruie, lăsând ființarea fără o zonă de tampon (cu rol de membrană permeabilă și selectivă) între ea și ostilitatea corozivă a mediului.*

În absența unei calități reale a acestei membrane protectoare ce face posibilă intervenția umană în mediu și locuirea într-un mediu în general (locuirea implică o intimitate ce are drept concretizare o tihnă ce favorizează operații constitutive de genul apercepției, reducției fenomenologice sau reflexivității), ființarea se vede pusă în imposibilitatea de a mai acționa asupra mediului de-o manieră constitutivă – altfel spus, se vede pusă în imposibilitatea de a-și împlini destinul și sensul în și prin creație, iar o ființare care nu se poate exprima creativ e o entitate în curs de „dezontologizare”.

Legat de ideea de nișă și de plasticitate a hotarului ca principiu epistemologic al societăților deschise (în relația lor cu propaganda) – trebuie adăugat că principiul exclusivității reprezentării e expresia înțelegerii total(itar)e a naturii prin cultură , iar o înțelegere totalitară este o înțelegere ce nu admite restul constitutiv și astfel nici capacitatea omului de a-și construi realitatea sub forma unei societăți deschise (Karl Popper - *Unabgeschlossenheit*) exploatând un spațiu trans-contextual de mișcare (exploatându-l în cadrul unei viziuni sintetice și trans-integrate asupra realității ce include conștiința condiției gravitațională a libertății detaliată de Gabriel Liiceanu).

Având în vedere toate aceste aspecte, putem concluziona că posibilitatea de a construi realitatea ține de un echilibru funcțional între temă și orizont, între atitudine naturală și reflexivitate, între tipizare și problematizare și, desigur, de echilibrul funcțional (materializat în complementaritate, condiționare și coordonare reciprocă) dintre o operă (Werk) și activitatea prin care s-a dat naștere operei respective (Tätigkeit) – Humboldt, sau, pentru a utiliza doi celebri termeni aristotelici, între *ergon* (lucru gata făcut sau operă total împlinită) și *energeia* (activitate creatoare perpetuă).

Prin inter-mediul acestei naturii mobile a hotarului sau a nișei (exprimată, între altele în disponibilitatea trans-contextuală a limbajului) oameni ajung creatori de realitate.

Subiectul nu are de îndeplinit atât un act de cogniție, cât un act de constituire – o constituire înțeleasă drept cunoaștere de sine prin exteriorizare (creativă) într-un “mediul” extern. A se adapta, în cazul societății omenești (a înțelege dinamica mediului în care trăiește și a se adapta mediului intervenind în mecanismele de condiționare ale acelei dinamici sau pur și simplu plasându-se pe orbita funcțională a mediului) înseamnă a avea puterea de a ridica individualul la nivelul universalului: „Căci totul în filozofie, și poate în cultură, este, nu atât să atingi universalul și legea, cât să ridici particularul la universal și lege.”(Constantin Noica).

Bibliografie:

Cărți individuale:

Aldén, Ann, *Religion in Dialogue with Late Modern Society (A Constructive Contribution to a Christian Spirituality Informed by Buddhist-Christian Encounters)*, Peter Lang GmbH, Europäischer Verlager Wissenschaften, Frankfurt am Main 2006.

Alexander, Jeffrey C., *Modern, Anti, Post and Neo: How Social Theories Have Tried to Understand the « New World » of « Our Time »*, în “*Zeitschrift für Soziologie*”, Ig. 23, Heft 3, 1994, p. 66, citat în Andrei Marga, *Cotitura Culturală*, editura citată.

Adorno, Theodor, „Kulturindustrie” din *Dialectik der Aufklärung*, citat în Habermas, *Sfera Publică*.

Aristotle, *De Partibus Animalium (On the Parts of Animals)*, IV, xii, 694b; 13.

Armstrong, D.M., (*Challis Professor of Philosophy, University of Sidney*), *A Theory of Universals (Universals & Scientific Realism, Volume II)* Cambridge University Press, London, 1978.

Austin, J. L., *How to do things with words*, second edition, J. O. Urmson, and Marina Sbisa Editors, President and Fellows of Harvard College, 1975.

Bakunin, Mihail, *Dumnezeu și Statul*, Ediție on-line disponibilă la <http://www.marxists.org/reference/archive/bakunin/works/godstate/index.htm>, consultat 21.03.2008, 16:12 p.m.

Balaci, Anca, *Mic Dicționar Mitologic Greco-Roman*, Ed.Mondero, Bucuresti, 1997.

Balint, Michael, *Thrills and Regressions*, Hogarth, London, 1959.

Barthes, Roland, *Roland Barthes by Roland Barthes*, translated by Richard Howard, New York, Hill & Wang Publishing, 1977.

Barthes, Roland, *Plăcerea textului*, Editura Echinox, Cluj, traducere de Marian Papahangi, 1994.

Barthes, Roland, *Le Degré zéro de l'écriture*, Paris, Éditions du Seuil, 1972.

Barthes, Roland, *S/Z*, Paris, Editions du Seuil, 1970.

Barthes, Roland, *Critique et vérité*, Paris, Editions du Seuil, 1966.

Barthes, Roland, *Leçon*, Paris, Editions du Seuil, 1978.

Barthes, Roland, *La chambre Claire*, Paris, Gallimard-Seuil, 1980.

Baudrillard, Jean, *Simulacra and Simulation*, publicat în franceza de Edition Galike 1981, tradusa de Sheila Faria Glaser, Ed. The University of Michigan Press, Michigan, 1994.

Barglow, Raymond, *The Crisis of the Self in the Age of Information, Computers, dreams and dolphins* (London and New York, Routledge, 1994.

Bauman, Zygmunt, *Postmodern Ethics*, Oxford, Blackwell Publishing, 1993.

Bawden, Henry Heath, *The principles of pragmatism: a philosophical interpretation of experience*, Houghton Mifflin Company, The Riverside Press Cambridge, Boston and New York, 1910.

Beck, Ulrich, *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne* Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1986.

Beneviste, E., „*Problèmes de linguistique générale*”, Gallimard, Paris, 1966, citat în Andrei Pleșu, *Limba Păsărilor*.

Benjamin, Walter, *Iluminări*, Editura Idea Design & Print, Colectia „Balkon“, Cluj-Napoca, 2002, traducere de Catrinel Pleșu; notă biografică de Friedrich Podszus.

Berger, Peter L., Thomas Luckmann, *Construcția Socială a Realității*, București, editura Art, traducerea de Alex Butucelea, 2008.

Berger, Peter, and Luckmann, Th., *The Social Construction of Reality*, Garden City, Anchor Books, New York, 1966.

Bernstein, Richard, *Beyond Objectivism and Relativism: Science, Hermeneutics, and Praxis*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1983, citat în Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*, editura citată.

Blanchot, Maurice, *The Infinite Conversation*, translation and foreword by Susan Hanson, Theory and History of Literature, volume 82, Published by the University of Minnesota Press, 2003.

Bohm, David, *Thought as System* (Transcription of a seminar held in Ojai, California from 31 November to 2 December 1990.

Brandt, Robert B., *Richard Rorty and his Critics*, Blackwell Publishers, 2000.

Burghin, Victor, *The End of Art Theory: Criticism and Postmodernity*, Atlantic Highlands, NJ: Humanities Press International, pp.163-164, citat în Linda Hutcheon, *Politica postmodernismului*.

Caillois, Roger, « Les themes fondamentaux de J. L. Borges », Cahiers de L'Herne, n° Spécial « Jorge Luis Borges », Paris, Éds. de L'Herne, 1981 (1re éd., 1964).

Caponigri, A., Robert, *Time and Idea – The Theory of History in Giambattista Vico* p. 174, from Chapter IX: Poetry, Myth and Language, first published in 1953 by Routledge & Kegan Paul Ltd, London, First Paperback edition (the present one) published in 1968 by University of Notre Dame Press Notre Dame/London.

Câmpeanu, Emil, Mircea Șerban, Marius Abrudan, *Neurologie clinică, volumul III*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.

Ciomoș, Virgil, *Conștiință și Schimbare în Critica Rațiunii Pure, o perspectivă arhitectonică asupra kantianismului*, Editura Humanitas, București, 2006.

Ciomoș, Virgil, *Etre(s) de passage*, în *Avant Propos*, Editura Zeta Books, Bucharest, 2008.

Cocteau, Jean, *Opium Jurnalul unei dezintoxicări*, Editura Art, traducerea Luminița Brăileanu, București 2007.

Copoeru, Ion, *Structuri ale Constituirii*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001.

Copoeru, Ion, *Aparență și sens (Repere ale fenomenologiei constitutive)*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2000.

Coseriu, Eugenio, El lenguaje y la comprensión de la existencia del hombre actual, în *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística* (segunda edición, revisada), Editorial Gredos, Madrid, 1991.

Crăiuțu, Aurelian, note explicative din ediția tradusă de dumnealui a Meditații Carteziene, Ed. Humanitas, București, 1994.

Cunningham, Suzanne *Language and the Phenomenological Reductions of Edmund Husserl*, Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands.

Deleuze, Gilles, *Logique du Sens*, Les Éditions de Minuit, Paris, 1969.

Deleuze, Gilles, Claire Parnet, *Dialogues*, Paris, Flammarion, 1977.

Delanty Gerard, *Community*, Routledge Taylor and Francis Group, London, 2003.

De Man, Paul, *Allegories of Reading*, Yale University Press, New Haven și Londra.

Denzin, Norman K., *The Cinematic Society*(London, SAGE Publications, 1995.

Derrida, Jacques, *Préjugés, devant la loi*, La faculté de juger, Les Éditions de Minuit, Paris, 1985.

Descartes, René, *Meditations on First Philosophy*, Cambridge: Cambridge University Press, 1986, citat în Giddens, *Modernity and Self-Identity*.

De Unamuno, Miguel, *Agonia Creștinismului*, traducere de Radu I. Petrescu, ed. Institutul European, Iași 1993.

De Tocqueville, Alexis, *Democracy in America*, translated by Henry Reeve, The Pennsylvania State University, 2002 (A Penn State Electronic Classics Series Publication – pentru versiunea electronică [în format pdf a cărții].

De Vries, Egbert, *Man in Rapid Social Change*, Published for The World Council of Churches by Doubleday & Company, ING. Garden City, New York, 1961.

Di Cesare, Donatella, Introdusione, în *Wilhelm von Humboldt, La diversité delle lingue...*, Editori Laterza, Roma, 1991 (paginile introducerii - pp. XII-XCVI).

Doinaș, Ștefan Augustin, „Nietzsche și „discursul mixt”” în Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*, Editura Humanitas, București, 1996, 2000.

Eco, Umberto, *Opera deschisă*, Editura pentru Literatura Universală, 1969.

Eco, Umberto *A spune cam același lucru. Experiențe de traducere*, traducere de Laszlo Alexandru, Editura Polirom, 2008.

Eco, Umberto *Limitele interpretării* , trad.Ștefania Mincu și Daniela Bucșă ,ed. Pontica, Constanța,1996.

Eliade, Mircea, Moartea lui Unamuno, în *Taina Indiei – texte inedite*, ed. Icar.

Evans, Joseph Claude, *Strategies of Deconstruction: Derrida and the myth of the voice*, (Minnesota Archive Editions) Published by the University of Minnesota Press, Minneapolis, United States of America, 1991.

Evans, Dylan, *An Introductory Dictionary of Lacanian Psychoanalysis*, Routledge, New York, USA, 1996.

Ferrara, Alessandro, *The Force of Example (Explorations in the Paradigm of Judgment)* Columbia University Press, New York, 2008.

Finlayson, James Gordon, *Habermas. A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2005.

Foucault, Michel, *Les mots et les choses: une archéologie des sciences humaines*, Paris: Gallimard, 1966.

Gadamer, G., *Truth and Method*, Continuum Publishing Group, translated by Joel Weinsheimer & Donald G. Marshall, London & New York, 2006.

Gagnon, Monika, „Work in progress: Canadian Women in the visual arts 1975-1987”, în Rhea Tregebov (Ed.), *Work in Progress: Building Feminist Culture*, Toronto: Women's Press, 1988.

Giddens, Anthony, *Modernity and Self-Identity (Self and Society in the late Modern Age)* First published 1991 by Polity Press in association with Blackwell Publishers Reprinted 1992.

Giddens, Anthony, *The Consequences of Modernity*, Cambridge, UK: Polity Press, 1990.

Giddens, Anthony, *Beyond Left and Right. The Future of Radical Politics*, Stanford University Press, 1994.

Giddens, Anthony, *Beyond Left and Right. The Future of Radical Politics*, Stanford University Press, 1994, citat în Andrei Marga, *Relativismul și consecințele sale*, editura citată.

Goodman, Nelson, *Ways of Worldmaking*, Indianapolis: Hackett, 1978. Paperback, 1985.

Grassi, Ernesto, *Vico and Humanism (Essays on Vico, Heidegger, and Rhetoric)* in the collection Emory Vico Studies, Donald Phillip Verene – General Editor, Vol. 3, Peter Lang Publishing, Inc., New York; Bern; Frankfurt am Main; Paris, 1990, printed by Weihert-Druck GmbH, Darmstadt, West Germany, translated into English by Azizeh Azodi.

Grayling, A.C., în Cosmina-Florentina Surlea, *Jocurile de limbaj ale lui Ludwig Wittgenstein. O explicație a comunicării intra și interpersonale*, Editura Lumen, Iași, 2007.

Guénon, René, *Symboles fondamentaux de la Science Sacrée*, Gallimard, Paris, 1962.

Guignon, Charles, (University of South Florida), David R. Hiley (University of New Hampshire), *Richard Rorty*, Cambridge University Press, 2003.

Guiraud, Pierre, *Le langage*, Encycl. De la Pléiade, Gallimard, Paris, 1968, citat în Andrei Pleșu, *Limba Păsărilor*.

Habermas, Jürgen, *Sfera publică și dezvoltarea ei structurală*, traducerea de Janina Ianoși, Editura Comunicare.ro, 2005.

Habermas, Jürgen, *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, Editura ALL Educational, București 2000, traducere de Gilbert Lepădatu (titlu original în germană: *Moralbewußtsein und kommunikatives Handeln*, Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 1983.

Habermas, Jürgen, *Moralbewusstsein und kommunikatives Handeln*, Frankfurt M. 1983.

Habermas, Jürgen, *La Pensée Postmétaphysique* (Essais philosophiques), traduit de l'allemand par Rainer Rochlitz, Première Partie – Retour à la métaphysique?, Éditions: Armand Colin, Paris, 1993, p.26. / Titre original: Jürgen Habermas, *Nachmetaphysisches Denken. Philosophische Aufsätze*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1988.

Habermas, Jürgen, *La technique et la science comme 'ideologie'*-*Travail et interaction*, les essays CLXXXIII, Galimard.

Habermas, Jürgen, *The Theory of communicative action, Lifeworld ad System: a critique of functionalist Reason*, Beacon Press, 1987.

Habermas, Jürgen, *La pensee postmetaphysique*, Armand Colin Editeur, Paris, 1993.

Heidegger, Martin, *Ființă și Timp*, Editura Humanitas, București, 2006, traducere de Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă.

Heidegger, Martin,, *Etre et temps*, trad. F.Venzin, Paris, Gallimard, 1986.

Heidegger, Martin, *Originea operei de Artă*, traducere și note de Thomas Kleininger și Heidegger, Martin, studiu introductiv de CONSTANTIN NOICA, HUMANITAS, 1995, București.

Heidegger, Martin, *Originea Operei de Artă*, Ed. Univers, București, 1982, traducere de Th. Kleininger și Gabriel Liiceanu.

Heidegger, Martin, "Fenomenologie și teologie", în *Repere pe Drumul Gândirii*, Editura Politică, București, 1988, trad. Gabriel Liiceanu și Thomas Kleininger.

Heidegger, Martin, *Principiul identității*, Editura Crater, București, 1991, trad. Dan-Ovidiu Totescu

Heidegger, Martin, *Repere pe Drumul Gândirii*, Editura Politică, București, 1988, trad. Gabriel Liiceanu și Thomas Kleininger

Heidegger, Martin, *Discourse on Thinking*. Trans. John M. Anderson and E. Hans Freund. New York, 1966, Harper and Row Publishing House.

Heidegger, Martin, *Pathmarks*, ed. William McNeill. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Heidegger, Martin, An introduction to Metaphysics, trans. Ralph Manheim (Garden City, N.Y.: Doubleday and Co., 1961), citat în Ernesto Grassi *editura și opera citată*.

Heidegger, M., *Platons Lehre von der Wahrheit. Mit einem Brief über dem "Humanismus"*, ed a – II-a, Berna, 1954, p. 93, citat în Otto Pöggeler, *Drumul gândirii lui Heidegger*.

Heidegger, M., *Unterwegs zur Sprache*, Pfullingen, 1959, p.198, citat în Otto Pöggeler, *Drumul gândirii lui Heidegger*.

Heinrich Ott, „The Dialogue between Religions as a Contemporary Theological Responsibility”, in *Dialogue in Community*, (ed.) C.D. Jathanna, Karnataka Theological Research Institute, Manglore, India, 1982.

Merleau-Ponty, Maurice, *La prose du monde*, Gallimard, Paris, 1969, citat în Andrei Pleșu, *Limba Păsărilor*.

Hegel, G. W. Fr., *Prelegeri de istoria filosofiei*, Editura Academiei, București, 1963, trad. D.D. Roșca, Vol.I.

Hegel, G. W. Fr., *Fenomenologia Spiritului*, Editura Academiei, București, 1965.

Humboldt, Wilhelm von, *Introduction à l'oeuvre sur le kawi et autres essais*, Eds. du Seuil, Paris, 1974 (scriere publicată inițial în 1835).

Humboldt, Wilhelm von, citat în Jürgen Trabant, *Humboldt ou le sens du langage*, Mardaga, Liege, 1992.

Humboldt, Wilhelm von, Article adressé à Madame de Staël, în *Essais esthétiques sur Hermann et Dorotheé de Goethe*, Presses Universitaires du Septentrion, 1999, (pp. 237-264), articol publicat inițial în 1799.

Hume, David, *Cercetare asupra inteectului omenesc*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, traduce de Mircea Flonta, Adrian-Paul Iliescu, Constanța Niță.

Hume, David, *An Enquiry Concerning Human Understanding*, Sect. IV. Sceptical Doubts concerning the Operations of the Understanding Part II. pp.28-29, free on line edition on pdf.

Husserl, Edmund, *Meditații Carteziene*, traducere, cuvânt înainte și note de Aurelian Crăiuțu, Editura Humanitas, București, 1994.

Husserl, Edmund, *Cartesian Meditations* (An Introduction to Phenomenology), translated by Dorion Cairns, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague/Boston/London, Seventh impression 1982 (First published in 1960), printed in the Netherlands.

Husserl, E., *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendentale Phänomenologie*, Felix Meiner Verlag, Hamburg, 1977, p.2, citat în Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2003.

Husserl, E., *Ideen I Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie*, Erstes Buch: *Allgemeine Einführung in der reine Phänomenologie* – V. Hua III/1. Trad.fr.de Paul Ricoeur, *Idées directrices pour une phenomenology*, Paris, Editions Gallimard, 1950.

Husserl, Edmund « Postface à mes Idées directrices pour une phénoménologie pure », trad. L. Kelkel, in *Revue de Métaphysique et de Morale*, no 62, Paris, 1957, Husserl, MS.X x 5, 17-18, quoted by Biemel, “Einleitung des Herausgebers,” in *Die Idee der Phänomenologie*, vii-viii., citat în Joseph J. Kockelmans, *Edmund Husserl's Phenomenology*, Purdue University Press, 1994.

Hutcheon, Linda, *Politica Postmodernismului*, Ed.Univers, Bucuresti, 1997 trad. Mircea Deac.

Ingarden, Roman, *Studii de estetică*, traducere de Olga Zaicik, Editura Univers, București, 1978.

Jameson, Fredric, *Haans Haacke and the cultural logic of postmodernism* (1986-7), citat în Linda Hutcheon, *Politica Postmodernismului*, Ed.Univers, Bucuresti, 1997 trad. Mircea Deac.

Jameson, Fredric, „Architecture and the critique of ideology”, în Joan Ockman (ed.), *Architecture, criticism, ideology*, Princeton Architectural Press, pp.51-87(pentru întreg articolul), 1985.

Jakobson, Roman, « Deux aspects du langage et deux types d'aphasie », in R. Jakobson, *Essais de linguistique générale*, t. I, Minuit, 1963.

James, Henry, *Literary Criticism: Essays on Literature, American Writers; English Writers*, Library of America, New York, 1984.

Kaufmann, Walter, *Nietzsche. Philosopher, Psychologist, Antichrist*, Princeton University Press, New Jersey, 1974.

Kant, Immanuel, *Critica rațiunii pure*, Editura IRI, București, 1994, traducere de Nicolae Bagdasar și Elena Moisuc.

Kant, Immanuel, *Critica Rațiunii Practice*, extras din *Secțiunea a Treia* la „Întemeierea Metafizicii Moravurilor”, Editura Științifică, București, 1972, traducere și note de Nicolae Bagdasar.

Kant, Immanuel, *Prolegomene la orice metafizică viitoare care se va putea înfățișa drept știință*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, traducere de Mircea Flonta și Thomas Kleininger, publicat inițial în 1783 sub titlul *Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können*.

Kant, Immanuel, *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*. Hrsg., eingel. und erl. von Jens Timmermann. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2004, BA 83 (*Akademie-Ausgabe Kant Werke IV, S. 438, 18–21*). Sau, în varianta engleză /Immanuel Kant, *Groundwork of the Metaphysic of Morals* [sau, traducere alternativă, *Grounding for the Metaphysics of Morals*], translated by James W. Ellington [1785] (1993). 3rd ed.. Hackett.

Kant, Immanuel, *Was ist Aufklärung*, citat în Habermas, *Sfera Publică*.

Kant, Immanuel, *Întemeierea metafizicii moravurilor. Critica Rațiunii practice*, traducere de Nicolae Bagdasar, Editura Științifică, București, 1972, p.84 – citat în J. Hillis Miller

Kant, Immanuel, *Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können*, în *Gesammelte Schriften*, citat în Virgil Ciomoș, *Conștiință și Schimbare...*

Kant, Immanuel, *Prolegomene la orice metafizică viitoare care se va putea înfățișa ca știință*, trad. Mircea Flonta și Thomas Kleininger, Ed. All, București, 1998, citat în Virgil Ciomoș, *Conștiință și Schimbare...*

Kant, Immanuel, *Kritik der Urteilskraft*, par. 40, in *Gesammelte Schriften*, 24 vols. (Berlin: Reimer, 1902-66) 5:293, citat în Grassi, *Vico and Humanism*.

Kant, Immanuel, *Critique of Pure Reason*, translated and edited by Paul Guyer (University of Pennsylvania) and Allen W. Wood (Yale University), Cambridge University Press, Cambridge, 2000.

Kant, Immanuel, *Critique of Judgment (Kritik der Urteilskraft)*, e.g. for paragraph 231 in the footnote from page 420, translated by Werner S. Pluhar, Hackett Publishing Company, Inc. Indianapolis, Indiana, 1987.

Kekes, John, *The Morality of Pluralism*, citat în Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*, editura citată.

Kekes, John, *A justification of rationality*, State University of New York Press, 1976, p.200 citat in Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*”, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2007.

Kierkegaard, Søren, *Scrieri I, Conceptul de anxietate*, traducere Adrian Arsinevici, Editura Amarcord, Timișoara, 1998.

Kneller, Jane, *Kant and the Power of Imagination*, Cambridge University Press, New York, 2007.

Kreindler, A., *Agnozii și apraxii*, Ed. Acad. R.S.R., București, 1977.- citat în Emil Câmpeanu, Mircea Șerban, Marius Abrudan, *Neurologie clinică, volumul III*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.

Lacan, Jacques, *Ecrits I. (Points)*. Paris: Seuil, 1970.

Lacan, Jacques, *Écrits: The First Complete Edition in English*, din capitolul „The Function and Field of Speech and Language in Psychoanalysis” , traducere de Bruce Fink, W.W. Norton & Co., New York, 2006.

Lacan, Jacques, *The Seminar, Book II. The Ego in Freud's Theory and in the Technique of Psychoanalysis, 1954–1955*.

Lacan, Jacques, *The Seminar, Book II. The Ego in Freud's Theory and in the Technique of Psychoanalysis, 1954–1955*, editor Jacques-Alain Miller, traducere de Sylvana Tomaselli, W.W. Norton & Co., New York, 1988.

Lacan, Jacques, *The Seminar XI, The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis*, editor Jacques-Alain Miller, traducere de Alan Sheridan, W.W. Norton & Co., New York, 1977.

Leibholz, *Strukturprobleme der Demoratie*, Karlsruhe, 1958 p.97, citat în Habermas, *Sfera Publică*.

Lévinas, Emmanuel, *Signification and Sense, Humanism of the Other*, tr. Nidra Poller, Chicago: University of Illinois Press, 2003.

Lévinas, Emmanuel, *Totalitate și Infinit*, Ed. Polirom Iași 1999, trad. Marius Lazurca.

Lévinas, Emmanuel, *Totalité et Infini*, Paris, Le Livre de poche, 2000.

Lévinas, Emmanuel, *Liberté et commandement*, Paris, Le livre de poche, 1994

Lévinas, Emmanuel, *Le temps et l'autre*, Paris, P.U.F., 1994.

Liebig E., James, *Merchants of Vision. People Bringing New Purpose and Values to Business*. San Francisco: Berrett-Koehler (in cooperation with The World Business Academy).

Liiceanu, Gabriel, *Despre Limită*, ediția a II - a, Editura Humanitas, București, 1997.

Liiceanu, Gabriel, *Încercare în politropia omului și a culturii*, Editura Cartea Românească, București 1981.

Lippmann, Walter, *The Public Philosophy*, Transaction Publishers, New Brunswick and London, 1995, pp.108-109 citat în Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*, editura citată.

Lipoveski, Gilles *L'ère du vide, Essais sur l'individualisme contemporain*”, Gallimard, Paris, 1983.

Loader, Colin, *The Intellectual Development of Karl Mannheim*, Cambridge University Press, 1985 (Published by the Press Syndicate of the University of Cambridge), USA.

Lovitt, William and Brundage, Harriet, *Modern Technology in the Heideggerian Perspective*. Vol. II. Lewiston/Queenston/Lampeter: The Edwin Mellen Press. 1995.

Luhmann, Niklas, and Schorr, Karl-Eberhard, *Problems of Reflection in the System of Education*, Waxmann Münster / New York, 2000, translated by Rebecca A. Neuwirth.

Luhmann, Niklas, “Differentiation of Society”, in *Canadian Journal of Sociology/Cahiers canadiens de sociologie*, Vol. 2, No. 1 (Winter 1977).

Makkreel, Rudolf A., *Imagination and Interpretation in Kant: The Hermeneutical Import of the Critique of Judgment*, The University of Chicago Press, Chicago, 1990, Paperback edition 1994.

Mannheim, Karl, *Ideology and Utopia (Collected Works of Karl Mannheim)* Volume One, First published in 1936 by Routledge & Kegan Paul, Reprinted in 2002 by Routledge Usa & Canada.

Mannheim, Karl *Ideology and Utopia*, New York, Harcourt, Brace, 1949.

Mannheim, Karl, *Ideology and Utopia: An Introduction to the sociology of Knowledge*. London: Routledge and Kegan Paul Ltd. , 1966, citat în „KARL MANNHEIM AND THE POLITICAL INTELLIGENTSIA: AN ALTERNATIVE READING” – article by Bob Ellis and Rodney Fopp, University of South Australia, Adelaide, Australia. The pdf version of the document is available at <http://www.tasa.org.au/conferences/conferencepapers07/papers/122.pdf>

Mannheim, Karl, ‘Competition as a Cultural Phenomena’, in Volker Meja and Nico Stehr (ed.) *Knowledge and Politics: The Sociology of Knowledge Dispute*, London: Routledge. 1990., citat în Bob Ellis and Rodney Fopp, *op.cit.*

Mannheim, Karl, *Structures of Thinking*. Edited and translated by David Kettler, Volker Meja and Nico Stehr. London: Routledge and Kegan Paul, 1982., citat în Bob Ellis and Rodney Fopp, *op.cit.*

Mannheim, Karl, *Sociology as Political Education*. Edited by David Kettler and Colin Loader. London: Transaction Publishers, 2001., citat în Bob Ellis and Rodney Fopp, *op.cit.*

Mannheim, Karl, *Essays on the Sociology of Culture*. Edited by Ernest Mannheim in cooperation with Paul Kecskemeti. London: Routledge and Kegan Paul Ltd., 1971., citat în Bob Ellis and Rodney Fopp, *op.cit.*

Mannheim, Karl, ‘The Function of the Refugee’, *New English Weekly* , 27 [April 19, 1945], citat în Bob Ellis and Rodney Fopp, *op.cit.*

Marcuse, Herbert, *Eros și Civilizație*, Editura TREI pentru versiunea românească, București, 1996, traducere de Cătălina și Louis Ulrich, p. 34, publicat inițial în limba engleză în 1966 de către Beacon Press, Boston.

Marga, Andrei, *Relativismul și Consecințele sale*, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2007.

Marga, Andrei, *Cotitura Culturală (Consecințe filosofice ale tranziției)/ Die Kulturelle Wende (Philosophische Konsequenzen der Transformation)*, Editura Cluj University Press, Cluj-Napoca, 2004.

Marga, Andrei, *Diagnoze, Articole și Eseuri*, Ed. Eikon, Cluj Napoca, 2008.

Marga, Andrei, *Filosofia lui Habermas*, Polirom Romania, 2006.

Marga, Andrei, *Introducere în filosofia contemporană*, Polirom, 2002.

Marga, Andrei, *Reconstrucția pragmatică a filosofiei*, Editura polirom, Iași, 1998.

Marin, Louis, *Le Portrait du Roi*, Paris, Ed. Minuit, 1981.

Marx K. and Engels F. *The German Ideology*, ed. C.J. Arthur London 1970.

Medina, Jose and Wood, David, *Truth. Engagements Across Philosophical Traditions*, Blackwell Publishing, USA.

Meiland, Jack W., and Krausz, Michael, *Relativism: Cognitive and Moral, Introduction*, citat în Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*, editura citată.

Merleau-Ponty, Maurice, “*Phenomenology of Perception*” – lucrare tradusă de Colin Smith și apărută inițial sub egida Humanities Press, New York, 1962 și, respectiv, Routledge & Kegan Paul, London, 1962.

Merleau-Ponty, Maurice, *Causeries*, 1948. Seuil, Paris, 2002. Traducerea noastră s-a efectuat după varianta în limba engleză a textului - *The World of Perception*, London and New York: Routledge, 2004.

Mihăilescu, Călin Andrei, Post – o extrodere postmodernă, postfață la Linda Hutcheon, *Politica Postmodernismului* – în Linda Hutcheon, *Politica Postmodernismului*, Ed.Univers, București, 1997 trad. Mircea Deac.

Miller, J. Hillis, *Etica lecturii*, Grupul Editorial Art 2007, București, traducerea Dinu Luca.

Moore, G.H, *A defence of Common Sense*, parafrazat în Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*, editura citată

Negt, O., & Gluge, A., *Public Sphere and Experience. Toward an Analysis of the Bourgeois and Proletarian Public Sphere*, University of Minnesota Press, 1993.

Nicolescu, Basarab, *Noi, particula și lumea*, Editura Polirom, Iași, 2002, traducere din franceză de Vasile Sporici.

Nicolescu, Basarab, *Transdisciplinaritatea, Manifest*, Junimea, Iași, 2007.

Nicolescu, Basarab, *Ce este Realitatea?Reflecții în jurul operei lui Stéphane Lupasco*, Editura Junimea, Iași, 2009, traducere de Simona Modreanu.

Nietzsche, Friedrich, *Voința de Putere*, traducere de Claudiu Baci, Ed. Aion, Oradea, 1999.

Nietzsche, Friedrich, *Nașterea Filosofiei*, Ed. Dacia, Cluj 1992, traducere de Mircea Ivănescu.

Nietzsche, Friedrich, *Așa grăit-a Zarathustra*, Ed. Huimanas, București, 2000, ediția a III-a, traducere de Ștefan Augustin Doinaș.

Nietzsche, Friedrich, *Amurgul Idolilor* (în același volum cu *Știința Voioasă și Genealogia Moralei*), traducere de Alexandru Al. Șahighian și Liana Micescu, Editura Humanitas, București, 1994.

Nietzsche, Friedrich, *Știința Voioasă* (în același volum cu *Amurgul Idolilor și Genealogia Moralei*), traducere de Liana Micescu, Editura Humanitas, București, 1994.

Noica, Constantin, Studiu Introductiv la Martin Heidegger, *Originea Operei de Artă*, traducere de Th. Kleininger și Gabriel Liiceanu, ed. Humanitas, București 1995.

Papahagi, Marian, notă explicaativă în Roland Barthes, *Plăcerea textului*, Editura Echinoc, Cluj 1994.

Parsons, Talcott, *Societies, Evolutionary and Comparative Perspectives*, Prentice-Hall, INC. Publishing House, Englewood Cliffs, New Jersey, 1966.

Platon, *Phaidon*, 115, e.

Patapievici, Horia-Roman, *Omul Recent, o critică a modernității*, ediția a doua revăzută, Editura Humanitas, București, 2002.

Patočka, Jan, *Introduction à la phénoménologie de Husserl*, Grenoble, Edition Jérôme Millon, 1992, citat în Copoeru, *Aparență și sens*, editura citată.

Pensky, Max, *Universalism and Situated Critic*, in Stephen K. White(ed.), *The Cambridge Companion to Habermass*, Cambridge University Press, 1995, pp.69-70, citat în Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*, editura citată.

Petrescu, Radu I., *Cuvânt înainte la Miguel de Unamuno, Agonia Creștinismului*, Editura Institutul European, Iași 1993.

Pleșu, Andrei, *Limba Păsărilor* Editura Humanitas, București 1994.

Pöggeler, Otto, *Drumul gândirii lui Heidegger*, traducere din germană de Cătălin Cioabă, Editura Humanitas, București, 1998, p.10. (în original, Otto Pöggeler, *Der Denkweg Martin Heideggers*, Verlag Günther Neske, J.G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger GmbH, Stuttgart, 1963).

Pop, Ioan F., *Pedale de Hârtie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.

Popper, K. R., *Societatea Deschisă și Dușmanii Ei*, Volumul I (Vraja lui Platon), traducere de D. Stoianovici, Ed. Humanitas, București, 1993, p.21. – în original – *The Open Society and Its Enemies*, Routledge and Kegan Paul, London, 1957.

Popper, K. R., *The Open Society and Its Enemies*, Routledge and Kegan Paul, London, 1957.

Popper, Karl R., Miller, David W., „A proof of the impossibility of inductive probability.” *Nature* 302 (1983), 687–688.

Preda, Marin, *Jurnal intim. Carnete de atelier*, Editura Ziua, București, 2004.

Raicu, Lucian, *Liviu Rebreanu*, Editura pentru literatură, București, 1967.

Rebreanu, Liviu, *Pădurea Spânzuraților*, Ed. Litera International, București-Chișinău 2002.

Reybrouck, M. ‘A Biosemiotic and Ecological Approach to Music Cognition, Event Perception Between Auditory Listening and Cognitive Economy’, *Axiomathes: an international journal in ontology and cognitive systems*, 2005.

Ricoeur, Paul, *Conflictul interpretărilor (eseuri de hermeneutică)*, traducere și postfață de Horea Lazăr, Editura Echinoc, Colecția „Săgetătorul”, Cluj, 1999.

Ricoeur, Paul, *Memoria, istoria, uitarea*, traducerea de Ilie Gyurcsik și Margareta Gyurcsik, Editura Amarcord, Timișoara, 2001, în original - *La mémoire, l'histoire, l'oubli*, Seuil, 2000.

Ricoeur P., *Parole et Symbole. RevSR*, 49, 1975 citat în Casparus Vos, *Liturgical Language as Metaphorical Language*.

Ricoeur, P. *Naming God. USQR*, 34[4], 1979, citat în Casparus Vos, *Liturgical Language as Metaphorical Language*.

Rorty, Richard, *Contingency, irony and Solidarity*, Cambridge University Press, 1989

Rorty, Richard, *Contingență, Ironie și Solidaritate*, Editura All, 1998, traducere și note de Corina Sorana Stefanov.

Rorty, Richard, *Philosophy and the mirror of nature*, Princeton University Press, 1979.

Rorty, Richard, *Consequences of Pragmatism*, (essays:1972-1980), University of Minnesota Press Minneapolis, 1982.

Russel, Charles, „The Context of the Concept”, 1980, citat în Linda Hutcheon, *Politica Postmodernismului*, Ed.Univers, Bucuresti, 1997 trad. Mircea Deac.

Saussure, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*, Ed. Polirom, Iasi, 1998 (publicat inițial în 1916 - *Cours de linguistique générale*, Paris, Payot, 1916,) trad. și cuv. Înaintede I. Tarabac Schopenhauer, Arthur, *Lumea ca voință și reprezentare*, trad. de Emilia Dolcu, Viorel Dumitrașcu și Gheorghe Puiu, Editura Moldova, Iași, Volumul I 1995.

Santayana, George, *Soliloquies in England and Later Soliloquies*, New York: Scribner's, 1922.

Sartori, Giovanni, "Homo Videns (Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea) , Editura Humanitas, București, 2005, traducere din italiană de Mihai Elin.

Schutz, Alfred, *Reflections on the problem of Relevance*, New Haven and London, Yale University Press, 1970, edited, annotated, and with an Introduction by Richard M. Zaner.

Schutz, Alfred, *Collected Papers*, vol.I, Nijhoff, Haga, 1962.

Searle, J.R., *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge University Press, 1969.

Sennett, Richard, *The Fall of Public Man* , Cambridge: Cambridge University Press, 1977.

Siegle, Robert, *The Politics of Reflexivity: Narrative and the Constitutive Poetics of Culture*, Baltimore, Md and London, Johns Hopkins University Press, 1986.

Surlea, Cosmina-Florentina, *Jocurile de limbaj ale lui Ludwig Wittgenstein. O explicație a comunicării intra și interpersonale*, Editura Lumen, Iași, 2007.

Steiner, George, *După Babel*, traducere în românește de Valentin Negoită și Ștefan Avădanei, Ed. Univers, București, 1983

Ströker, Elisabeth, *Husserl's Transcendental Phenomenology*, Stanford University Press, California, 1993, translated by Lee Hardy, pp.50, 53-54 – initially published in German under the title *Husserls Transzendente Phänomenologie*, Vittorio Klostermann GmbH, Frankfurt am Main, 1987.

Stocker, Michael, *Plural and Conflicting Values*, Clarendon Press, Oxford, 1990, p.1 citat în Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*, editura citată.

Taylor, Charles, *The Ethics of Authenticity*, 1991, pp.112-113 citat în Andrei Marga, *Relativismul și Consecințele sale*, editura citată

Trabant, Jürgen, *Humboldt ou le sens du langage*, Mardaga, Liege, 1992.

Trabant, Jürgen, *Traditions de Humboldt*, Eds. de la Maison des sciences de l'homme, Paris, 1999.

Trollope, Anthony, *An Autobiography*, World's Classics(ed.), Oxford University Press, Londra, 1961, p.134 citat în Hillis Miller - *Etica lecturii*.

Ursa-Pop, Mihaela, *Scriitopia sau Ficționalizarea subiectului auctorial în discursul teoretic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2005.

Van Huyssteen, J.W., *Teologie as kritiese geloofsverantwoording*. RGN-Uitgewery: Pretoria, 1986 citat în Casparus Vos, *Liturgical Language as Metaphorical Language*.

Van Huyssteen, J.W., *Essays in Postfoundationalist Theology*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 1997, citat în Casparus Vos, *Liturgical Language as Metaphorical Language*.

Vico, Giambattista, *Scienza nuova seconda, Vindiciae, De nostri temporis studiorum ratione*, in *Opere di G.B. Vico*, edited by Fausto Nicolini, 8 vols. in 11(Bari: Laterza, 1911-41) – citat

în Ernesto Grassi – *Vico and Humanism (Essays on Vico, Heidegger, and Rhetoric)* in the collection Emory Vico Studies, Donald Phillip Verene – General Editor, Vol. 3, Peter Lang Publishing, Inc., New York; Bern; Frankfurt am Main; Paris, 1990, printed by Weihert-Druck GmbH, Darmstadt, West Germany, translated into English by Azizeh Azodi.

Vidal-Naquet, Pierre, *Vânătorul negru. Forme de gândire și forme de societate în lumea greacă*, tr. Rom. Zoe Petre, Ed. Eminescu, București, 1985, citat în Andrei Pleșu – *Limba Păsărilor*.

Vîlcu, Cornel, Lector la facultatea de Litere UBB, Curs de Lingvistică Generală pentru anul IV secția Engleză-Franceză, 2006, curs nepublicat, *mimeo*s.

Weber, Max, *Economy and Society*, New York, Bedminster Press, translated and edited by Guenther Roth and Claus Wittich, 1968.

Weber, Max, *Staatssoziologie, Soziologie der rationalen Staatsanstalt und der modernen politischen Parteien und Parlamente*, mit einer Einführung und Erläuterungen hrsg. von Johannes Winckelmann, publicat în 1966 de către Duncker und Humblot, Berlin.

Wittgenstein, Ludwig, *Philosophical investigations* (web source version) / *Cercetări filosofice*, Humanitas, traducere de Mircea Dumitru, Mircea Flonta, Adrian-Paul Iliescu, București, 2003.

Wolfgang, Iser, *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*, traducere din limba germană, note și prefață de Romanița Constantinescu, Editura Paralela 45, Colecția „Studii literare”, 2006, în original [*Der Akt des Lesens. Theorie ästhetischer Wirkung*, 1976].

Zapf, Wolfgang, *Entwicklung als Modernisierung*, in Manfred Schulz (Hrsg.), *Entwicklung*, Westdeutscher Verlag, Opladen, 1997, p. 39, citat în Andrei Marga, *Cotitura Culturală*.

Zourabichvili, François, *Le Vocabulaire de Deleuze*, Paris, Ellipses, 2003.

Autori în volume colective:

Kellner, Douglas M., și Durham, Meenakshi Gigi, *Media and Cultural Studies, KeyWorks* (revisited edition), edited by Meenakshi Gigi Durham and Douglas M. Kellner, Blackwell Publishing, 2006, USA, UK and Australia.

Koczanowicz, Leszek, *The choice of tradition and the tradition of choice: Habermas' and Rorty's interpretation of pragmatism*, PHILOSOPHY & SOCIAL CRITICISM • vol 25 no 1 • pp. 55–70, Copyright © 1999 SAGE Publications (London, Thousand Oaks, CA and New Delhi) [0191-4537(199901)25:1;55–70;006705]

Hammer, Olav, “Same Message from Everywhere: The Sources of Modern Revelation”, in the collective volume *New Age Religion and Globalization*, edited by Mikael Rothstein, Aarhus University Press, 2001, Denmark.

James, William, *Conceptia Pragmatismului Asupra Adevărului* (traducerea s-a făcut după William James, ‘Pragmatism’s Conception of Truth’, în *American Philosophy in the Twentieth Century*, editor Paul Kurtz, The Macmillan Company, 1966, pp. 118-133), traducerea de Delia Marga, în *Filosofia Americană (Volumul I Filosofia Americană Clasică)*, selecția textelor, prefață și note introductive de Andrei Marga, Editura ALL EDUCATIONAL, 20.00, București.

James, William, *Concepte Filosofice și Rezultate Practice* (traducerea s-a făcut după William James, ‘Philosophical Conceptions and Practical Results’, în *American Philosophy in the*

Twentieth Century, editor Paul Kurtz, The Macmillan Company, London, 1969, pp. 105-118), traducerea de Ecaterina Popa, în *Filosofia Americană* (Volumul I *Filosofia Americană Clasică*), selecția textelor, prefață și note introductive de Andrei Marga, Editura ALL EDUCATIONAL, 2000, București.

Levine, D.N., (ed. and introduction), 'Simmel: On Individuality and Social Forms'. *Selected Writings*. Chicago: University of Chicago Press, 1971.

Maturana, Humberto, *The Biological Foundations of Self Consciousness and the Physical Domain of Existence - in Beobachter (Konvergenz der Erkenntnistheorien?)*, Wilhelm Fink Verlag München, Bandredaktion: Karin Obermaier, Volker Redder, 1992.

Millikan, Max F., "Inquiry and policy: the relation of knowledge to action," in: Daniel Lerner (Ed.), *The Human Meaning of the Social Sciences*. New York: Meridian Books, 1959 .

Ott, Heinrich, „The Dialogue between Religions as a Contemporary Theological Responsibility”, in *Dialogue in Community*, (ed.) C.D. Jathanna, Karnataka Theological Research Institute, Manglore, India, 1982.

Sekula, Allan, în "On the invention of photographic meaning"(1975) în *Photography in Print: Writings from 1816 to the Present*, collective volume edited by Vicki Goldberg University of New Mexico Press, 1988.

Tenbruck, Friedrich H., "Grenzen der staatlichen Planung," in: Wilhelm Hennis, Peter Graf Kielmansegg und Ulrich Matz (Hg.), *Regierbarkeit*. Studien zu ihrer Problematisierung, Band 1, Stuttgart: Klett-Cotta, S. 1977.

Vos, Casparus, *Liturgical Language as Metaphorical Language, Volume: Pathways to the Public Square; International Practical Theology(vol.1) Practical Theology in an Age of Pluralism*, International Academy of Practical Theology, Manchester 2003, Elaine Graham, Anna Rowlands (eds.), LIT VERLAG Münster, 2005.

Autori în reviste științifice:

Barker, Eileen, „The Scientific Study of Religion? You Must be Joking!” *Journal for the Scientific Study of Religion* 34, 1995: 287-310, also reprinted in the collective volume *Cults in Context – Readings in the Study of New Religious Movements*, edited by Lorne L. Dawson, Transaction Publishers New Brunswick (U.S.A.) and London, (U.K.), fourth printing 2005, p.7

Bruce, Aune, *Rorty on Language and the world*, The Journal of Philosophy Vol. 69, No. 19, Sixty-Ninth Annual Meeting of the American Philosophical Association, Eastern Division, (October 26, 1972), pp.665-667, <http://www.jstor.org>, Fri, Jun 22, 07:20, 2007.

Carnap, Rudolf, and Stegmüller, Wolfgang, *Induktive Logik und Wahrscheinlichkeit* (Vienna: Springer, 1959) citat în Grassi.

Derrida, Jacques, „The Principle of Reason”, *Diacritics* 13/3, pp. 3-20 quoted in the *Journal of the American Academy of Religion*, Vol.LIII, No. Four, December 1983, Chicago.

Dubost, Matthieu, EMMANUEL LÉVINAS ET LA MÉTHODE DE L'ALTÉRITÉ, DE LA PHÉNOMÉNOLOGIE À LA ÉVIGILANCE ÉTHIQUE, articol publicat în *Studia Phaenomenologica* VI 2006, Ed.Humanitas București.

Habermas, Jürgen, *The Public Sphere: An Encyclopedia Article* (1964), în *New German Critique*, Nr. 3 (Toamna 1974).

Heinmann, David, *Richard Rorty's Contingency, Irony, and Solidarity, False Prophet or Second Becoming ?* -, luat de pe Revue électronique publiée par Les Presses de l'Université de Montréal Directeur : [Jean-Claude Guédon](http://www.pum.umontreal.ca/revues/surfaces/) ISSN : 1188-2492

(<http://www.pum.umontreal.ca/revues/surfaces/>), volumul II din 1992, secțiunea II.21 - Acts of the Conference "RETHINKING CULTURE".

Jakobson, R., « *De la poésie à la linguistique* », L'Arc, numéro spécial « Jakobson », librairie Duponchelle, 1990.

Luhmann, Niklas, 1997, "Globalization or World Society: How to Conceive of Modern Society?" *International Review of Sociology*, 7/1, p.75.

McKeon, Michael, *Parsing Habermas's Bourgeois Public Sphere*, în *Criticism*, 2004, Vol. 46, Nr. 2.

Patočka, Jan, *Le monde naturel comme problème philosophique*, La Haye, Martinus Nijhoff, col. „Phaenomenologica”, vol.68, 1976.

Pezze, Barbara Dalle, Heidegger on Gelassenheit *Minerva*, *An Internet Journal of Philosophy* 10, 2006).

Popper, Karl R., David W. Miller. „A proof of the impossibility of inductive probability.” *Nature* 302, 1983.

Surse citate de pe internet:

Hume, David, *An Enquiry Concerning Human Understanding* , Sect. V. Sceptical Solution of these Doubts, Part II .p. 40, free on line edition (on pdf).

„KARL MANNHEIM AND THE POLITICAL INTELLIGENTSIA: AN ALTERNATIVE READING” – article by Bob Ellis and Rodney Fopp, University of South Australia, Adelaide, Australia. The pdf version of the document is available at <http://www.tasa.org.au/conferences/conferencepapers07/papers/122.pdf>, paper consulted on the 1st of June 2011, 16:55 p.m.

Martin Heidegger , *Unterwegs zur Sprache (Calea spre Limbă)*:<http://orfeuskharm.org/text/3/>, consultat la data de 4 iulie 2011, 22:54. p.m.

Ștefan Bolea - Editorial#0, <http://www.egophobia.ro/1/0/bolea.html>

Thomas Sheehan, Astonishing! Things Make Sense! Thomas Sheehan

(<http://www.heideggercircle.org/Gatherings2011-01Sheehan.pdf>)

<http://www.heideggercircle.org/> / from the *Gatherings: The Heidegger Circle Annual* Vol. 1 (2011) (The Heidegger Circle Annual)

<http://www.descopera.ro/>

<http://www.dex.dictoo.eu/index.php>

<http://www.afladespre.manager.ro/inconstient-vs-subconstient-1741.html>

<http://www.psychologies.ro/Dictionar-de-psihologie/S/SUBCONSTIENT-1256951>

<http://www.gailgastfield.com/mhh/mhh.html>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Apraxia>

<http://www.thefreedictionary.com/anxiousness>

http://www.geocities.ws/dualis_mit/filo_nietzsche.htm

http://video.crestinortodox.ro/EFocrvuWBhM/Timp_si_rastimp_Dan_Puric.html

http://fr.wikipedia.org/wiki/Sch%C3%A9ma_de_Jakobson#cite_note-Jakobson-0

www.cartepremium.ro/produs/4705/Homo-videns-Imbecilizarea-prin-televiziune-si-post-gandirea.html

<http://www.cartepremium.ro/produs/4705/Homo-videns-Imbecilizarea-prin-televiziune-si-post-gandirea.html>

http://books.google.ro/books?id=uWJv6n5zv4C&printsec=frontcover&dq=Community++Gerard+delanty&source=bl&ots=POG456xFJn&sig=DQ4gwxj13VfaoCFrZ6eEKCH_zV8&hl=ro&ei=guIkTK3LEcqd_AaH5ZnDBA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CCcQ6AEwAg#v=onepage&q&f=false